Sfântul Vasile cel Mare

CONSTITUȚIILE ASCETICE

Publicate în colecția "Părinți şi scriitori bisericeşti", vol. 18 editată de Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1989.
Traducere, introducere, indici şi note de
Prof. Iorgu D. Ivan
Tehnoredactare de Alina P.

APOLOGETICUM
2004

CONSTITUȚIILE ASCETICE[1]

Către cei care locuiesc chinovitic şi singuri

Introducere
I

După ce ai redobândit, prin Hristos, uşurința de a înțelege şi ai înălțat mintea deasupra dorințelor, plăcerilor şi grijilor lumeşti şi după ce te-ai străduit cu râvnă să separi şi să smulgi, cu orice chip, gândul de la patimile trupeşti, de multe ori ne-ai împărtăşit gândurile, căutând să înveți cum trebuie să duci la capăt lupta începută, fără să fii stăpânit vreodată de plăcerile trupeşti care asaltează sufletul prin trup. Ai dorit după aceea să ştii care este cel dintâi lucru pe care se cuvine să-l evite cineva înainte de toate, apoi pe care (să-l evite) după primul, şi pe care dintre lucrurile bune trebuie să le dorească cu ardoare, aşa încât prin veghere atentă să evite săvârşirea lucrurilor ce nu se cuvin, iar prin râvnă să obțină împlinirea celor bune.

Mi-ai cerut, după aceea, ca să-ți expun în scris părerea mea în privința aceasta. Pentru aceasta m-am şi grăbit, ca să nu pierd din vedere râvna ta cea bună; ci să întăresc chiar buna dispoziție a ta şi s-o confirm cu propriile mele sfaturi; dar nu fiindcă ofer învățătură potrivită pentru obiectul discuției, ci ca să nu ascund sub tăcere, ca în țărână, ceea ce există, şi ca să evit, astfel, pedeapsa care a fost pronunțată pentru cel care a ascuns talantul în pământ.

Fără îndoială, căsătoria este, de obicei, pentru oameni, motivarea antrenării lor în dorințele, plăcerile şi grijile lumeşti. Căci nimeni nu poate descoperi o dorință mai puternică şi mai constrângătoare, existând în natura trupului, decât dorința bărbaților pentru femeie, sau a femeilor pentru bărbat; şi e chiar foarte natural, pentru că de la natură se tinde către naşterea descendenților. Ei bine, fiindcă are putere excepțională, căsătoria trebuie să poarte şi o sarcină mai grea. Căci nici chiar grijile care se întâmplă oamenilor pe neaşteptate nu sunt mai grele decât acelea care vin cu grămada din cauza căsătoriei, precum spune Sf. Pavel, că, adică *“cel căsătorit se îngrijeşte de cele ale lumii“*[2], fiind năpădit de griji. Într-adevăr, cel necăsătorit poate să se întrețină singur pe sine şi nevoile legate de trup, sau poate chiar să le şi înfrunte, pentru că are puterea să se convingă uşor

---

[1] Textul, după J.P.Migne, P.G., vol. 31. col. 1321/1322 – 1427/1428.

[2] I Corinteni, 7, 33.

spre aceasta; dar cel care are grija soției şi a copiilor nu este stăpânul părerii lui, ci lucrează de nevoie după plăceri şi - fiindcă se ocupă cu îngrijirea copiilor - este invadat de griji nenumărate, pe care vom putea să le enumerăm mai pe larg altă dată.

II

Aşadar, cel care doreşte mult să fie liber de legăturile lumii evită căsătoria ca pe cătuşe; iar după ce evită aceasta, îşi închină viața lui Dumnezeu şi acceptă fără rezervă viața castității, aşa încât să nu poată să se mai întoarcă la căsătorie, ci să lupte cu orice chip pentru castitate, luptând contra naturii şi, mai ales, contra pasiunilor mai violente ale ei. Căci, după ce devine un astfel de iubitor al lui Dumnezeu, fiindcă doreşte să se împărtăşească de liniştea (apatia) Aceluia, oricât de puțin şi fiindcă doreşte să guste sfințenia duhovicească, calmul, liniştea, buna dispoziție şi desfătarea şi bucuria care rezultă din acestea, veghează cu grijă să-şi țină gândul departe de orice patimă materială şi trupească, care tulbură sufletul, şi cercetează cele dumnezeieşti cu privirea curată şi neumbrită a sufletului, umplându-se, fără să se sature, din lumina care vine de acolo. Şi, după ce a exersat sufletul într-o asemenea obişnuință şi stare, devine familiar lui Dumnezeu, atât cât îngăduie "asemănarea" şi se face iubit şi foarte dorit de Acesta, fiindcă a îndurat lupta mare şi greu de câştigat şi a avut bucuria să intre în legătură cu Dumnezeu cu mintea curățită de amestecul celor materiale şi desprinsă de frecventarea patimilor lumeşti. Este potrivit, deci, şi just ca acela care s-a înălțat la o asemenea obişnuință, prin exercitarea de care am amintit mai înainte, să nu mai coboare iarăşi prin excitările cărnii la practicarea pasiunilor ei; să nu accepte nici aburii care se ridică de acolo, ca să nu se întunece astfel ochiul sufletului ca de o pâclă foarte adâncă şi să nu decadă din contemplarea dumnezeiască, aşa cum se irită privirea cugetului de fumul patimilor.

Capitolul I
Se cuvine ca rugăciunea să fie avută în vedere înainte de toate

I

Orice faptă, iubitule, şi orice cuvânt al Mântuitorului nostru Iisus Hristos este normă de pietate şi de virtute. Pentru aceasta, desigur, S-a şi întrupat, înfățişând ca într-un tablou pentru noi pietatea şi virtutea, pentru ca privind la acest tablou să imităm fiecare, după putere, originalul

(arhetipul). Căci pentru aceasta poartă însuşi corpul nostru, pentru ca să imităm şi noi, pe cât se poate, viaţa Lui. Aşadar, tu, când auzi cuvântul şi fapta Lui, să nu asculţi cu indiferenţă şi simplu, oricum ar fi, ci să pătrunzi în fondul sensurilor; să devii părtaş acelora care l-au transmis după înţelesul tainic. Pentru că, într-adevăr Marta primeşte bine pe Domnul, iar Maria se aşează lângă picioarele Lui[3]; dar amândouă surorile aveau bunăvoinţă. Să separi acum lucrurile; Marta s-a apucat să pregătească cele necesare pentru satisfacerea trebuinţei Lui trupeşti, iar Maria s-a aşezat lângă picioarele Lui şi I-a ascultat cuvintele. Deci una şi-a achitat conştiinţa faţă de ce se vedea, alta a slujit la ce nu se vedea. Pentru că într-adevăr cel prezent era şi om şi Dumnezeu, acelaşi Stăpân care a acceptat bunăvoinţa ambelor femei. Dar Marta, fiindcă era copleşită de oboseală, a rugat pe Domnul să intervină, pentru ca sora ei s-o ajute la slujire, zicând: *"Spune-i să se ridice şi să slujească cu mine"*. Domnul, însă, răspunzând, i-a zis: *"Marto, Marto, te îngrijeşti şi pentru multe te sileşti; dar un lucru trebuie; Maria, totuşi, partea cea bună şi-a ales, care nu se va lua de la ea"*.[4] Fiindcă nu ne găsim aici ca să ne odihnim în paturi şi să hrănim pântecele, ci am venit ca să vă hrănim cu cuvântul adevărului şi cu înţelegerea tainelor. Aşadar, pe una n-a îndepărtat-o de la lucrul ei, iar pe cealaltă a acceptat-o pentru devotament. Ia aminte acum că pentru amândouă femeile au fost pregătite două părţi; una este inferioară, fiindcă a ales pe cea corporală - şi totuşi foarte utilă - slujirea; cealaltă este superioară şi mai duhovnicească, fiindcă s-a înălţat prin înţelegerea tainelor.

Tu, cel care asculţi, să iei acestea în mod duhovnicesc şi să alegi pe care o vrei. Dar dacă vrei să slujeşti, să slujeşti în numele lui Hristos. Pentru că Acesta a spus: *"Întrucât aţi făcut unuia dintre aceşti fraţi ai Mei, mai mici, Mie Mi-aţi făcut"*[5]. Pentru că dacă ai primit pe străini şi ai ajutat pe săraci şi ai mângâiat pe cei în suferinţă şi ai dat ajutor celor aflaţi în stare de nevoie şi calamitate, şi ai servit pe cei bolnavi, toate acestea Hristos le primeşte ca făcute Lui însuşi. Dacă totuşi vrei să imiţi pe Maria care a lăsat slujirea trupului şi s-a ridicat la contemplarea obiectivelor duhovniceşti, să faci aceasta cu consecvenţă şi sinceritate. Lasă trupul, lasă agricultura, bucătăria şi pregătirile, şi aşează-te lângă picioarele Domnului şi ascultă cuvintele Lui, ca să devii părtaş al tainelor dumnezeirii. Pentru că (contemplarea) învăţăturii lui Iisus este mai înaltă decât slujirea trupului.

[3] Luca 10, 38-39.
[4] Luca 10 40-42.
[5] Matei 25, 40.

II

Ai primit deci, iubitule, exemple şi dovada; să imiți ceea ce vrei; poți să devii sau slujitorul săracilor sau iubitorul învățăturii lui Hristos. Dar dacă ai putea să le imiți pe amândouă, din amândouă părțile vei primi roada mântuirii. Dar, primul vine cuvântul duhovnicesc, iar toate celelalte al doilea, *"pentru că Maria"* - spune Mântuitorul - *"partea cea bună a ales"*. Aşadar, dacă şi tu doreşti să fii adept al lui Hristos, să te aşezi la picioarele Lui şi să-I primeşti Evanghelia; vei lăsa acolo toată averea ta şi vei trăi fără griji; vei uita atunci chiar propriul tău corp şi astfel vei putea să urmezi învățătura Lui, ca să imiți pe Maria şi să câştigi cea mai înaltă mărire.

Iar când te rogi, să fii atent să nu ceri unele în locul altora şi să provoci mânia Domnului; şi să nu ceri bani, mărire lumească, putere sau orice altceva dintre cele rezultate din acestea, ci, să ceri împărăția lui Dumnezeu, şi El îți va procura toate cele de trebuință trupului, precum spune Însuşi Domnul: *"Căutați (mai întâi) împărăția lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate acestea se vor adăuga vouă"*.[6] Iar pentru rugăciune, iubitule, există două moduri: primul este cel al preamăririi cu umilință, iar al doilea, care urmează acestuia, este al cererii. Aşadar, când te rogi, să nu începi îndată cu cererea; altfel devii bănuit în privința intenției, că te rogi lui Dumnezeu constrâns de nevoie. La începutul rugăciunii, deci, uită-te pe tine însuți, pe soție, pe copii; lasă pământul, întinde brațele spre cer; lasă toată făptura văzută şi nevăzută şi începe să preamăreşti pe Cel care a făcut toate; iar când Îl preamăreşti pe Acesta, să nu-ți rătăcească mintea încoace şi încolo, nici să nu băsmeşti ca păgânii, ci să alegi din Dumnezeieştile Scripturi şi să zici: *"Te binecuvîntez, Doamne, Cel îndelung-răbdător, Cel fără de răutate, Care în fiecare zi ai îndurare pentru greşelile mele şi Care ne-ai dat nouă tuturor posibilitatea pocăinței. Căci pentru aceasta treci sub tăcere şi ne ierți, Doamne, ca să Te preamărim pe Tine, Care dai, din iubire, mântuire neamului nostru, uneori insuflând teamă, alteori îndemnând, alteori folosind pe profeți şi, în cele din urmă, cercetându-ne prin venirea Hristosului Tău. Pentru că Tu ne-ai creat pe noi, şi nu noi. Tu eşti Dumnezeul nostru"*.[7]

III

Iar când vei preamări, după Scripturi, precum poți, şi vei înălța laudă către Dumnezeu, atunci să începi şi să spui, cu umilință: *"Eu, Doamne, nu sunt vrednic să vorbesc înaintea Ta, pentru că sunt tare păcătos"*. Şi chiar dacă conştiința ta nu te mustră încă pentru vreun rău, se cuvine să spui,

[6] Matei 6, 33.
[7] Psalmi 99, 2.

totuşi, aşa, fiindcă nimeni nu este fără de păcat în afară de Dumnezeu şi pentru că, în timp ce săvârşim multe păcate, pe cele mai multe nici nu le cunoaştem. Pentru aceasta Apostolul spune: *"Conştiinţa nu mă acuză de nimic, dar cu aceasta nu m-am îndreptat"*,[8] adică săvârşesc multe păcate, dar nu le sesizez. Pentru aceasta şi profetul spune: *"Cine va pricepe greşelile"*.[9] Aşa încât nu vei minţi dacă te numeşti tu însuţi păcătos, pentru că păcătuieşti şi numai prin aceea că-ţi pui în gând să zici: nu sunt păcătos; aşadar, mai degrabă spune: sunt mai păcătos decât toţi, întrucât calc porunca dumnezeiască, care rânduieşte: *"când veţi face toate (cele poruncite) să spuneţi: suntem slugi netrebnice, pentru că am făcut ceea ce eram datori să facem"*.[10] Astfel se cuvine să ai în mintea ta totdeauna aceasta: sunt netrebnic, şi aceasta: *"cu smerenie să se socotească unul pe altul mai de cinste decât el însuşi"*.[11] Aşadar, să te rogi lui Dumnezeu cu teamă şi cu umilinţă. Iar când vei adresa cuvânt de umilinţă să spui: "Mulţumescu-Ţi Ţie, Doamne, că Te-ai îndurat pentru păcatele mele şi m-ai lăsat nepedepsit până acum; pentru că eram vrednic să sufăr încă de mult nenumărate asemenea (pedepse) şi să fiu îndepărtat de la faţa Ta, dar iubirea Ta îngăduitoare s-a îndurat faţă de mine; Îţi mulţumesc, deşi nu sunt în măsură să mulţumesc îngăduinţei Tale"; iar când vei împlini pe cele două, şi preamărirea şi umilinţa, atunci să ceri ceea ce ai nevoie să ceri; dar nu bogăţie cum cereai mai înainte, nici mărire lumească, nici sănătatea trupului. Căci Cel care te-a creat şi se îngrijeşte de mântuirea ta, cunoaşte ce-i trebuie fiecăruia, sănătatea sau boala; ci să ceri, aşa cum s-a poruncit, împărăţia lui Dumnezeu[12]. Căci pentru nevoile trupului tău, precum s-a spus mai înainte, acesta se va îngriji. Pentru că Împăratul nostru este foarte exigent şi se mânie dacă cineva i-ar cere ceva fără importanţă, dacă cineva dintre noi L-ar ruga pentru lucruri ce nu se cuvin. Aşadar, în rugăciunea ta să nu-ţi arăţi disperarea, ci să ceri pentru tine lucruri vrednice de împăratul Dumnezeu. Iar când ceri cele bineplăcute lui Dumnezeu, să nu încetezi, până când vei obţine cele cerute. Căci la aceasta a făcut Domnul aluzie în Evanghelie, când a spus: *"Cine dintre voi, având un prieten şi se va duce la el în miez de noapte şi-i va zice: Prietene, împrumută-mă cu trei pâini, că a venit din cale un prieten la mine şi n-am ce să-i pun înainte; iar acela, răspunzând dinăuntru, să-i zică: Nu mă da de osteneală. Acum uşa este încuiată şi copiii mei sunt în aşternut cu mine. Nu pot să mă scol să-ţi dau. Zic vouă: Chiar dacă sculându-se, nu i-ar da pentru că-i este prieten, dar, pentru îndrăzneala lui, sculându-se, îi va da cât îi trebuie"*.[13]

[8] I Corinteni 4, 4.
[9] Psalmi 18, 13.
[10] Luca 17, 10.
[11] Filipeni 2, 3.
[12] Matei 6, 33.
[13] Luca 11, 5-8.

IV

Domnul ne dă exemplu ca să ne învețe să fim tari şi râvnitori în credință. Adică foloseşte exemplu omenesc, ca să înveți să nu te laşi copleşit de oboseală vreodată, încât, atunci când vei cere şi nu vei primi, să nu încetezi până ce vei primi, dacă, desigur, vei cere, aşa cum s-a spus, cele ce Dumnezeu doreşte. Şi să nu spui, sunt păcătos şi nu sunt ascultat. De aceea, în mod sigur, ca să nu deznădăjduieşti, să spui (mereu): *"chiar dacă nu-i va da pentru că-i este prieten, dar, pentru îndrăzneala lui, îi va da cât îi trebuie"*.[14] Şi chiar dacă va trece o lună, un an, trei ani, patru ani sau şi mai mulți, până ce vei primi, să nu încetezi, ci să ceri, cu credință, lucrând totdeauna binele. Pentru că adeseori câte unul dintre noi în tinerețe a urmărit înțelepciunea, după aceea pe furiş s-a strecurat plăcerea, s-au pus în mişcare plăcerile după natură, a slăbit rugăciunea, vinul devine stăpânul tinereții, se pierde înțelepciunea (cumpătarea) şi omul devine altul decât cel care trebuie. Astfel se produc schimbările, fiindcă nu ne împotrivim patimilor cu gând curajos. De aceea, se cuvine ca fiecare să pună la contribuție toate puterile lui şi să roage cu îndrăzneală pe Dumnezeu să-i stea într-ajutor. Pentru că dacă cineva din lenevie se lasă stăpânit de patimi şi se predă vrăjmaşilor, cu acesta Dumnezeu nu se aliază şi nici nu-l ascultă; căci, lăsându-se stăpânit de păcate, s-a îndepărtat pe sine de Dumnezeu. Pentru că cel care vrea să fie ajutat de Dumnezeu nu-şi părăseşte datoria; şi cel care nu-şi părăseşte datoria nu este părăsit niciodată de ajutorul dumnezeiesc. Se cuvine, aşadar, ca să nu-l condamne conştiința pentru nimic şi astfel să ceară ajutorul dumnezeiesc. Dar să nu ceară (ajutorul) cu indiferență, ci cu mintea concentrată, pentru că, altfel, nu numai că nu va primi ceea ce a cerut, ci mai degrabă va mânia pe Stăpân. Pentru că dacă cineva care, stând şi vorbind înaintea şefului, stă drept, cu multă teamă, având nemişcată şi privirea externă şi cea internă a sufletului, pentru ca nu cumva să-şi atragă vreo neplăcere, cu atât mai mult se cuvine ca înaintea lui Dumnezeu să stea cu teamă şi frică, având îndreptată toată atenția numai către El şi în nici o altă parte. Pentru că El nu priveşte numai pe omul exterior, ca oamenii, ci cercetează şi pe cel interior. Aşadar, dacă stai înaintea lui Dumnezeu, aşa cum se cuvine, şi Îi oferi toate puterile tale, să nu încetezi până ce vei primi ceea ce ai cerut; dar dacă conştiința ta te acuză ca rnândru şi dacă, deşi poți, nu te rogi concentrat, să nu îndrăzneşti să stai înaintea lui Dumnezeu, pentru ca să nu devină rugăciunea ta păcat. Dacă însă, fiind slăbit de păcat, nu poți să te rogi cu stăruință, constrânge-te atât cât poți şi stai stăruitor înaintea lui Dumnezeu, având mintea

[14] Luca 11, 8.

concentrată către El şi rugîndu-L (să fie) alături de tine; şi Dumnezeu iartă, fiindcă nu poți să stai aşa cum trebuie înaintea lui Dumnezeu, nu din dispreț, ci din slăbiciune. Dacă în acest fel te sileşti spre tot lucrul bun, să nu încetezi până ce nu vei primi ceea ce ceri, ci să bați cu răbdare la uşa Lui, căutând împlinirea cererii tale. *“Căci oricine cere ia* - spune (Scriptura) *- cel ce caută găseşte şi celui care bate i se va deschide“.*[15] Căci ce altceva vrei să dobândeşti decât numai mântuirea de la Dumnezeu?

V

Doreşti să ştii, iubitule, cum aveau răbdare sfinții şi nu deznădăjduiau? Dumnezeu a chemat pe Avraam, când era mai tânăr, şi l-a mutat din pământul asirienilor în Palestina, zicându-i: *“Iată, îți voi da ție pământul acesta şi urmaşilor tăi; şi vor fi ca stelele cerului urmaşii tăi, care nu vor putea fi numărați“.*[16] Şi a trecut număr mare de ani şi au atras îmbătrânirea firii lui şi s-a apropiat moartea, dar el n-a spus: Doamne, totdeauna mi-ai făgăduit copii şi ai prezis că voi fi tată tuturor neamurilor. De bătrânețe impulsurile firii mele sunt moarte, iar Sara, femeia mea, de bătrânețe nu mai are de mult ceea ce este caracteristic femeii în fiecare lună; aşa încât făgăduința Ta este mincinoasă. Pentru că doi bătrâni, ce nădejde (să mai) avem? N-a spus acestea, nu le-a gândit, ci a rămas nezdruncinat în credință, şi într-adevăr, după vârstă îmbătrâniseră, dar nădejdea era tânără; trupul mergea spre slăbiciune şi producea deznădejde, dar credința întărea şi sufletul şi trupul. Dumnezeu - spunea - este cel care a făgăduit, Stăpânul firii şi nu se poate întâmpla altfel. El face posibile şi pe cele cu neputință, pentru că El face şi schimbă toate, aşa cum vrea. Să imiți, deci, credința lui Avraam. Într-adevăr, atunci când firea a slăbit şi impulsurile cărnii au amorțit, atunci a luat viață făgăduința lui Dumnezeu. Însuşeşte-ți exemplele. Dar noi ne rugăm un an şi încetăm stăruința; postim doi ani şi renunțăm. Aşadar, să nu slăbim în aşteptarea făgăduinței lui Dumnezeu. Căci Cel care a făgăduit aceluia că-i va înmulți urmaşii, ne va făgădui şi nouă că ne va împlini dorința, dacă cerem fără încetare. Pentru că spune (Scriptura): *“Veniți la Mine toți cei osteniți şi împovărați şi Eu vă voi odihni pe voi“.*[17] Pentru că în timp ce tu erai departe de El, obosit şi apăsat de sarcina foarte grea a păcatului, El S-a milostivit de tine şi te-a chemat, ca să te uşureze de sarcină şi să-ți dea odihna în viitor, şi tu să nu te încrezi în El? Acum, însă, chiar dacă am vrea să tăcem, vom fi mustrați de conştiința noastră; căci n-avem încredere în El, fiindcă - aşa-zicând - n-ar putea să ne odihnească, şi ezităm să luăm asupra noastră jugul Lui cel

[15] Luca 11,10.
[16] Facere 13, 15-16.
[17] Matei 11, 28.

comod şi uşor şi să intrăm în împărăția cerurilor prin poarta cea strâmtă, ci preferăm mai degrabă să luăm asupra noastră povara grea a păcatelor şi prin dorințele plăcerii noastre să urmăm calea fără îngrădiri şi să intrăm prin poarta largă spre pierzare. Dar, va spune cineva, în repetate rânduri am cerut şi n-am primit. Aceasta s-a întâmplat, în orice caz, fie pentru că ai cerut într-un fel cum nu s-ar fi cuvenit, fie cu necredință, fie cu mintea împrăştiată, fie lucruri care nu-ți erau de folos. Dar chiar dacă uneori ai cerut lucruri care erau spre folosul tău, n-ai stăruit în cerere. Pentru că Scriptura spune: *"Prin răbdarea voastră vă veți mântui sufletele voastre"*,[18] şi: *"Cel care va răbda până la sfârşit, acela se va mântui"*.[19]

VI

Dumnezeu cunoaşte inima celor care se roagă. Aşadar - va spune cineva - ce nevoie are Dumnezeu de cererea noastră? Nu ştie El de ce avem trebuință? Deci, ce nevoie (este) de cerere? Dumnezeu cunoaşte, într-adevăr, ceea ce ne trebuie şi ne procură din belşug toate bunurile materiale, spre a ne bucura de ele, şi, fiindcă este bun, plouă şi peste cei buni şi peste cei nedrepți şi face să răsară soarele Său şi peste cei răi şi peste cei buni[20], şi înainte ca să le cerem noi; totuşi, credința şi faptele virtuții şi împărăția cerurilor nu le vei primi dacă nu le vei cere cu osteneală şi cu multă stăruință. Pentru că se cuvine ca mai întâi să le doreşti şi după aceea să le ceri în mod sincer, cu credință şi răbdare, oferind toate puterile tale, şi în nici un caz să nu fii acuzat de conştiința proprie ca cerând fie cu neglijență, fie cu lenevie; şi atunci vei primi când va vrea Domnul; pentru că El ştie mai bine cele ce-ți sunt de folos. Şi poate pentru aceasta amână să împlinească cererea ta, gândind la sârguința ta către El, şi ca să cunoşti ce importanță are darul lui Dumnezeu şi să păzeşti cu frică ce ți s-a dat. Pentru că orice dobândeşte cineva cu trudă multă, se îngrijeşte ca să-l păzească, pentru ca nu cumva pierzându-l să piardă astfel şi osteneala lui mare, şi disprețuind darul lui Dumnezeu să devină nevrednic de viața veşnică. Căci ce ar fi folosit Solomon dacă ar fi luat cu uşurință darul înțelepciunii şi l-ar fi pierdut?

VII

Aşadar să nu-ți pierzi curajul dacă nu ți se va împlini îndată cererea ta. Căci dacă Stăpânul cel bun ar şti că, primind îndată darul, nu-l vei pierde, ar fi gata să ți-l procure chiar înainte de a-l cere. Acum însă

[18] Luca 21, 19.
[19] Matei 10, 22.
[20] Matei 5, 45.

procedează aşa (amână) din grija faţă de tine. Căci dacă cel care a primit un talant şi l-a păstrat întreg a fost condamnat pentru că n-a câştigat nimic cu el, cu cât mai mult va fi pedepsit cel care l-a pierdut[21]. Ştiind acestea, că, mai curând sau mai târziu, o să primim (totuşi) să rămânem mereu mulţumitori Domnului, pentru că toate câte le face Stăpânul, pentru mântuirea noastră le rânduieşte; numai să nu ne descurajăm şi să încetăm să cerem. Căci pentru aceasta a spus Domnul parabola despre văduvă, care cu perseverenţa ei l-a înduplecat pe judecătorul nedrept[22]; pentru ca şi noi, prin stăruinţă necurmată, să primim cele cerute de noi. Căci prin aceasta se vădeşte şi credinţa şi dragostea noastră faţă de Dumnezeu, când, şi fără să se împlinească îndată cererea noastră, continuăm să-I mulţumim. Aşadar, să-I mulţumim fără încetare, ca să ne învrednicim să dobândim bunurile Lui veşnice, pentru că Lui I se cuvine mărirea în vecii vecilor. Amin.
Despre supravegherea gândurilor şi că trupul nu este rău cum au socotit unii

Capitolul II
Despre supravegherea gândurilor şi că trupul nu este rău cum au socotit unii

I

Înainte de orice şi cu orice chip trebuie stăpânită raţiunea, având neadormită supravegherea gândului, aşa încât să nu îngăduie sufletului să încline cu uşurinţă, din cauza dorinţelor neraţionale, către acţiuni contrare ale trupului. Căci vederea trupului este ochiul, iar vederea sufletului este mintea (care este) de aceeaşi natură cu el; dar nu aşa ca existând unul în celălalt, ci sufletul şi mintea se identifică, pentru că mintea este puterea naturală de raţiune a sufletului, iar nu ceva din afară. Căci atunci când sufletul - precum îl stimulează inteligenţa lui, care a fost sădită în el în mod natural de Sfânta Treime când l-a creat - reflectă la cele bineplăcute şi necesare, atunci îndată se eliberează de influenţele păgubitoare ale trupului; după cum, presimţind şi înfrânând pornirile dezordonate ale trupului, redobândeşte liniştea ce i se cuvine şi, fără nici o piedică, se ataşează gândurilor conforme cu natura ei, căci, potrivit puterii care există în ea, contemplează cu intensitate sfânta şi adorata Treime şi reflectă la inaccesibilitatea măririi dumnezeieşti, din cauza extraordinarei ei străluciri, la curăţenia fericirii, la infinitatea înţelepciunii, la constanţa şi plăcerea liniştii, la natura nepăsătoare şi de neclătinat. Căci aceluia ce nu i se poate

[21] Matei 25, 25-30.
[22] Luca 18, 2-5.

întâmpla nimic neprevăzut, pentru că deține cunoaşterea celor întâmplate şi a tuturor celor care s-ar putea întâmpla, şi are în mâinile sale toate, aceluia căruia nimic nu i se poate împotrivi sau este în măsură să prevadă totul, la acela este logic să existe linişte şi netulburare continuă. Pentru că tulburările în gândurile oamenilor le provoacă, prin natura lor, împrejurările neaşteptate şi neprevăzute. Aşa încât cel care nu se tulbură de nici o răutate şi are toată virtutea şi tot binele care urmează, acela pe drept va câştiga bucuria neclătinată şi veşnică. Pentru că bucuria urmează virtutea şi bunătatea, precum spune profetul: “*veseli-se-va Domnul de lucrurile Lui*“.[23]

II

Aşadar, sufletul care-şi păstrează mintea cu vegherea şi forțele ce-i aparțin se va afla în gândurile amintite mai înainte şi va exercita caracterul său spre ceea ce este corect şi drept, cinstit şi paşnic. Dar când va înceta să reflecteze şi să privească cu atenția cele ce se cuvin, atunci patimile trupului, ca şi câinii răi şi îndrăzneți care pierd din vedere supravegherea, se trezesc şi atacă cu forța sufletul, fiecare dintre patimi încearcă în mod diferit ca să-l divizeze, repartizându-şi sieşi în parte din puterea lui vitală. Căci ştiu că sufletul, deşi este unul şi acelaşi, are (totuşi) două puteri: una este cea vitală a trupului, iar cealaltă este cea care are în vedere cele ce există, pe care o şi numim rațiune. Dar puterea vitală a trupului, fiindcă trupul şi sufletul sunt unite, există de la natură, în temeiul unirii, şi nu dintr-o dispoziție; căci aşa cum soarele nu este în măsură să nu lumineze lucrul către care şi-a trimis razele, la fel şi sufletul nu poate să nu dea viață trupului în care va fi creat. Totuşi puterea speculativă este pusă în mişcare de voință (din dispoziție). Aşadar, dacă, în general, sufletul se învoieşte cu puterea lui speculativă şi rațională să vegheze, precum spune profetul: *“nu va dormita cel ce te păzeşte“*;[24] atunci el adoarme patimile trupului în două moduri: pe de o parte, le cumințeşte şi le calmează prin înfățişarea lucrurilor celor mai bune şi mai convenabile cu care se îndeletniceşte, iar pe de altă parte, prin grija lui, (supraveghind) liniştea trupului. Dacă însă sufletul va adopta lenevia şi prin aceasta nu va pune în lucrare partea lui de veghere, atunci patimile trupului vor găsi inactivă puterea vitală, o vor împărți, şi, fiindcă nu va exista nimeni ca să supravegheze şi să împiedice răul (patimile), vor antrena sufletul spre propriile lor plăceri şi acțiuni. Aşa încât patimile trupului sunt violente atunci când puterea rațională care există în noi lâncezeşte, dar sunt ascultătoare atunci când aceasta reacționează şi dispune. Aşadar, nu este de condamnat trupul la aceia care vor să gândească corect despre el. Se cuvine deci ca prin expunerea părerii

[23] Psalmi 103, 32.
[24] Psalmi 120, 3.

mele să dezminţim şi părerile greşite ale acelora care gândesc rău despre trup. Căci, iubitule, aşa cum calul este lucru bun şi cu cât este mai vioi şi mai impetuos de la natură, cu atât este mai bun, el are totuşi nevoie de cineva care să-l înfrâneze şi să-l conducă pentru că este lipsit de gândire; iar atunci când cel care-l înfrânează este călare pe el, calul se va forţa să facă uz de natura lui.

III

Dacă, aşadar, călăreţul va folosi cum trebuie vioiciunea calului, îşi serveşte interesul, îşi împlineşte scopul, se salvează pe sine însuşi, şi calul se dovedeşte foarte bun în vederea folosirii; dacă însă călăreţul va conduce rău calul tânăr, animalul adeseori se abate din drum, pe unde nu există drum, iar atunci când revine la drumul normal, câteodată îl aruncă jos chiar pe cel care este călare, şi neîndemânarea celui care ţine frâul îi poate pune în primejdie pe amândoi. Aşa să gândeşti şi pentru suflet şi pentru trup. Căci trupul n-a primit pornirile lui naturale fără motiv, ci în general spre cele bune şi de folos fiecăruia; dar este lipsit de gândire raţională, pentru ca sufletul să fie cinstit cu virtuţile gândirii. Căci dacă sufletul foloseşte, aşa cum se cuvine, pornirile trupului, salvează şi trupul şi este şi el însuşi în afară de primejdie; dacă însă va neglija lucrarea conducerii şi, cuprins de somnul neglijenţei, va abandona îndrumarea trupului, atunci acesta, fiindcă este lipsit de gândire raţională, se îndepărtează de la drumul drept şi antrenează spre acelaşi rău sufletul, nu din propria-i răutate, ci din cauza acelei indiferenţe (a sufletului). Căci, dacă patimile trupului n-au putut să fie subjugate de suflet, pe bună dreptate trupul va fi răspunzător; dacă însă el s-a făcut ascultător multora, care s-au străduit să-l stăpânească, trupul este nevinovat faţă de cei care au încercat să-l acuze de (a fi) căpetenie a răutăţii, iar răspunzător pentru lipsa de grijă este sufletul, ca acela căruia îi revine conducerea asupra trupului, dar nu fiindcă acesta ar avea de la natură răul în sine, ci pentru că-i lipseşte binele care a fost instituit în el. Căci viciul nu este nimic altceva decât lipsa virtuţii.

Capitolul III
Nu se cuvine să avem convorbiri cu femei, fără supraveghere

I

Despre supravegherea gândurilor şi despre înfrânarea patimilor trupului, despre destinderea şi odihna omului interior şi despre cunoaşterea şi studierea îndatoririlor lui am vorbit mai înainte, pe cât a fost posibil,

îndeajuns. Dar este nevoie nu numai de supravegherea gândurilor, ci chiar de ferirea de a vorbi despre ele, pe cât este posibil, mai ales, acelea care - fiindu-ne apropiate -, ne readuc în minte patimile şi astfel agită şi tulbură gândirea şi provoacă în suflet lupte şi războaie. Căci războiul care, fără voia noastră, vine asupra noastră, ni-l asumăm de nevoie; la primul război şi înfrângerea poate să fie iertată, dar să ne rugăm să nu se întâmple aceasta cu luptătorii care urmează pe Hristos; la al doilea (război) însă înfrângerea, în afară de faptul că-l face pe om de batjocură, îl lipseşte şi de iertare. Se cuvine deci să evităm, cât se poate mai mult, relațiile şi întâlnirile cu femeile, în afară dacă vreo nevoie indispensabilă ar face întâlnirea de neevitat. Dar şi atunci când s-ar produce o asemenea nevoie, să ne păzim ca de foc, şi să ne despărțim cu hotărâre şi cât mai iute posibil. Să ai în minte ce spune despre aceasta Înțelepciunea: *"Oare va pune cineva foc în sânul lui fără ca veşmintele lui să nu ardă? Sau va merge cineva pe cărbuni aprinşi, fără să-şi frigă tălpile?"*.[25]

II

Dar dacă cineva ar spune că nu este păgubit de întâlnirile şi de relația cu femeile, acesta sau nu are natură bărbătească, şi acesta este lucru foarte curios (cu totul rar), fiindcă se găseşte între natura bărbătească şi cea femeiască (aşa cum sunt eunucii), cei care din naştere sunt incapabili pentru unirea cu femeia, dacă, desigur, acceptăm că şi aceia sunt impasibili şi fără vreo zvâcnire către femei, pentru că - aşa cum spune Înțeleptul - *"dorința eunucului, inapt pentru unirea cu femeia, este să defloreze fecioara"*,[26] sau, dacă ar avea natură bărbătească, nu-şi dă seama, fiindcă fiind scăldat în patimi, imită pe aceia care se înfurie şi vociferează şi socotesc că nu au nici o suferință (patimă) în timp ce starea lor este groaznică. Dar să admitem imposibilul, că ar exista cineva care n-ar fi înțepat de pasiune bărbătească. Chiar dacă personal n-ar avea dorință, el nu poate să convingă cu uşurință şi pe alții că nu are; iar când cineva scandalizează pe alții, fără să aibă de câştigat ceva, ştim că nu este lipsit de primejdie pentru cel care face aşa ceva. După aceea trebuie să avem în vedere şi o altă latură că, anume, chiar dacă bărbatul şi-ar păstra gândurile curate, nu poate să susțină că şi femeia este deasupra patimilor trupeşti; căci de multe ori, dacă nu-şi poate aduna gândul şi se încălzeşte în dorință, aceasta i se va întâmpla din cauza celui cu care a avut convorbiri, fără supraveghere. Şi acesta, într-adevăr, nu se răneşte; el răneşte totuşi de multe ori, fără să-şi dea seama. Şi o tânără care disimulează, aşa-zicând, iubirea duhovnicească, mergând continuu la un ascet, începe să fie cuprinsă de păcat prin ochi şi prin priviri nestăpânite,

[25] Pilde 6, 27-28.
[26] Înțelepciunea lui Sirah 20. 3.

este roasă de privirea celui de lângă ea şi cu gânduri necurate îşi distruge curăția lăuntrică de care se îndrăgosteşte cu înfocare îndeosebi cel tânăr căsătorit. Aşadar, ca să nu se întâmple nimic din cele amintite, se cuvine să ne ferim, dacă într-adevăr este cu putință, şi, în general, dacă nu este cu putință, să evităm cel puțin convorbirile dese şi prelungite şi întâlnirile cu femei, nu fiindcă urâm genul feminin, ferească Dumnezeu, nici pentru că renegăm rudenia cu acelea; dimpotrivă, se cuvine să le apropiem şi să le ajutăm după putință, în general pe fiecare (femeie), ca una ce participă la firea omenească, dar îndeosebi pe acelea care au luat asupra lor luptele castității, ca surori împreună luptătoare cu noi; dar să fim atenți, ca nu cumva întâlnirea să ne readucă în memorie patima pe care reuşisem s-o îndepărtăm şi s-o depăşim.

Capitolul IV

Se cuvine ca să potrivim cumpătarea după puterea trupului, iar munca trupească este bună şi legitimă

I

Aşadar, se cuvine să avem stăpânire şi asupra pântecelui. Căci educarea pântecelui este înlăturarea pasiunilor, iar înlăturarea pasiunilor este linîştea şi seninătatea sufletului, iar linîştea sufletului este izvorul cel mai productiv de virtuți. Dar cea mai bună cumpătare a pântecelui este cea potrivită fiecăruia după puterea trupului. Căci unora oboseala poruncită nu le-a produs supărare, ci le-a dat mai degrabă bună dispoziție decât mâhnire; datorită solidității şi neobişnuitei construcții şi puteri a trupului, şi ceea ce pentru aceştia era uşor de suportat, pentru alții a devenit cauză de primejdii. Pentru că între trupuri poate să găsească cineva atâta deosebire câtă există între aramă şi fier, pe de o parte, şi bucățelele de lemne pe de altă parte. Aşa încât cumpătarea se cuvine să fie practicată ținându-se seama de puterea existentă. Căci virtuțile, când sunt obținute numai în suflet, au aceeaşi valoare pentru toți, precum bunăvoința, indulgența, modestia, bunătatea, dragostea frățească, sinceritatea, dragostea de adevăr, compasiunea, amabilitatea, filantropia; dar pe acestea le numim virtuți proprii sufletului, pentru că, desigur, la dobândirea şi însuşirea lor trupul nu contribuie cu nimic mai mult pentru suflet, decât numai că se face pentru el camera de deliberare în care sunt discutate virtuțile şi sunt luate hotărârile. Totuşi cumpătarea se cuvine să fie limitată pentru fiecare om după puterea lui trupească, aşa încât nici să nu contribuim mai puțin decât îngăduie puterea reală, nici să nu ne forțăm peste putere. Pentru că şi aceasta,

socotesc, se cuvine s-o avem în deosebită atenție, ca nu cumva, adică să consumăm rezistența trupului cu excesul cumpătării şi să-l facem neputincios să împlinească actele importante. Pentru că Dumnezeu când a creat pe om, n-a voit ca el să fie nelucrător şi nemişcător, ci să fie activ pentru îndatoriri, căci pe Adam l-a aşezat în paradis poruncindu-i ca să-l lucreze şi să-l păzească[27] (căci chiar dacă în poruncă ar fi sens de teorie, totuşi înțelesul special al ei a fost vrednic de zel şi studiu), iar după căderea lui de acolo i-a poruncit să-şi mănânce pâinea în sudoarea feței[28]. Iar că cele spuse pentru Adam au fost spuse şi pentru toți descendenții lui rezultă clar din aceasta: Că Dumnezeu a hotărât împotriva lui (Adam) şi moartea când a spus: *"pământ eşti şi în pământ te vei întoarce"*;[29] şi că toți urmaşii lui au devenit părtaşi cu el întru totul la această nenorocire. Se cuvine aşadar să nu se intervină cu ceva contra naturii şi contra celor hărăzite de Făcătorul naturii, ci, fiecare respectând aceste hotărâri, să aibă corpul capabil să activeze şi să nu fie niciodată extenuat prin excese. Acesta cred că este modul cel mai bun pentru activitate, să păstreze fiecare cu fidelitate legile rânduite.

II

De altfel, chiar din mulțimea mărturiilor Sfintei Scripturi putem să stabilim ceea ce s-a spus. Căci Sfânta Scriptură porunceşte într-adevăr ca să lucrăm şi să ne mişcăm cu trupul şi mai degrabă să sprijinim neputința unora decât să folosim ajutorul altora, dar să nu-l secătuim şi să nu-l slăbim cu asceză exagerată. Şi pentru aceasta, îți voi prezenta ca martor mult mai vrednic de încredere pe Sfântul Pavel, care spune: *"Auzim că unii de la voi umblă fără rânduială, nelucrând nimic"*;[30] dar confundând nelucrarea cu neorânduiala, spune: *"că noi n-am fost fără rânduială la voi, nici n-am mâncat de la cineva pâine în dar, ci cu muncă şi cu trudă am lucrat noaptea şi ziua"*;[31] şi mai mult decât aceasta: *"mâinile acestea au lucrat pentru trebuințele mele şi ale celor care erau cu mine"*;[32] şi în alte părți: *"ca să-şi mănânce pâinea lor muncind"*,[33] şi: *"ca să trăiți în linişte, să faceți fiecare ale sale şi să lucrați cu mâinile voastre"*.[34]

Se cuvine ca ascetul să fie străin de orice înfumurare, şi, când merge pe o cale efectiv frecventată, să nu se încline (privind) nici într-o parte, nici într-alta; adică nici comoditatea să n-o îmbrățişeze, nici trupul să nu-l

[27] Facerea 2, 15.
[28] Facerea 3, 19.
[29] Facerea 3, 19.
[30] II Tesalonicieni 3, 11.
[31] II Tesalonicieni 3, 7-8.
[32] Fapte 20, 34.
[33] II Tesalonicieni, 3, 12.
[34] I Tesalonicieni 4, 11.

extenueze prin cumpătare exagerată. Pentru că, dacă era bine ca să neglijăm trupul şi să fie un mort viu, Dumnezeu în orice caz dintru început ne-ar fi construit astfel; dar dacă nu ne-a construit aşa, totdeauna am făcut ceea ce a hotărât bine; şi fiindcă ne-a creat bine, toţi câţi nu păstrează pe cât este posibil ceea ce a fost bine construit păcătuiesc.

III

Aşadar ascetul pios un lucru să reflecteze: ca nu cumva viciul să se instaleze în sufletul lui din neglijenţă, ca nu cumva curăţenia şi atenţia gândului către Dumnezeu să înceteze, ca nu cumva sfinţenia Duhului şi luminarea care vine de acolo în suflet să se întunece. Pentru că, dacă cele menţionate se dezvoltă bine, pasiunile trupului nu vor găsi în nici un caz prilej să se trezească atunci când sufletul se îndeletniceşte cu cele de mai sus şi nu oferă prilej trupului pentru trezirea pasiunilor. Căci dacă de multe ori, când reflectăm cu gând stăruitor, ceva pentru viaţă, vederea şi urechea rămân impasibile şi întreg sufletul este atent la gândire, lăsând senzaţiile izolate, cu atât mai mult nu vom avea timp să gândim la patimi, dacă dragostea dumnezeiască prinde vigoare în sufletul nostru. Dar chiar dacă cumva acestea s-ar răzvrăti puţin, ele vor fi liniştite îndată cu superioritatea sufletului. Căci spune-mi, ce este mai bine, să imităm pomii fructiferi, care şi pe ei se umplu până sus şi pe alţii îi bucură de roadele lor, sau să ne facem asemenea plantelor care se ofilesc de căldură şi secetă, şi să fim - după profet - sfeclă pe jumătate coaptă,[35] care nu poate să fie întrebuinţată nici pentru nevoile familiei (deşi avem în noi de la natură puterea pentru tratamentul care ne este necesar), şi să urmărim adevărul pe jumătate, numai pentru suflet, nu şi pentru trup? Căci dacă am fi fost stabiliţi fără trup, ar fi fost necesar să cercetăm ceea ce este mai de preţ numai pentru suflet; dar fiindcă omul este dublu, dublă se cuvine să fie şi căutarea virtuţii, obţinând-o şi prin oboselile trupului şi prin exercitările sufletului. Dar oboselile trupului nu sunt nelucrarea, ci munca.

IV

În orice caz se cuvine ca şi aceasta s-o avem în vedere, ca să nu ne lăsăm antrenaţi în slujirea plăcerilor, sub pretextul trebuinţei trupului. Căci dacă era posibil să îndeplinim muncile trupului, suportând o lipsă continuă, aceasta ar fi (fost) extraordinar; dar fiindcă foarte puţine trupuri pot să se menţină cu asemenea regim, se cuvine să postim cu măsură şi să procurăm trupului întărirea care-i este necesară, fără ca plăcerea să comande în

[35] Isaia 51, 20.

privința alimentelor, ci gândirea să stabilească precis trebuința, aşa cum un doctor cunoscător al îndatoririlor (cu experiență) tratează o boală fără nici o dificultate. Aşadar, când sufletul va dobândi această dispoziție, cel care mănâncă nu va apărea deloc mai prejos în înțelegere decât cel care nu mănâncă, iar în privința scopului urmărit îşi va impune sieşi nu numai postul continuu, ci chiar inaniția, şi cu procurarea celor necesare pentru corp va avea lauda unei foarte bune iconomii. Căci educarea bine făcută trupului şi cumpătarea în mod obişnuit nu înfierbântă dorințele şi nu produc dorințe de neînfrânat. Pentru că aceasta provine din poftă nesățioasă şi din voluptate. Aşadar acestea, (urmate) pe cât este cu putință după legile naturii şi mărturiile dumnezeieştii Scripturi, vor fi suficiente ca să întărească pe cel care stă înaintea noastră spre examinare. Totuşi fiindcă se cuvine să întărim cele spuse nu numai cu sfaturi orale, ci să şi confirmăm sfatul cu exemple practice, vom merge la însăşi viața după trup a Mântuitorului, pe care a lăsat-o ca model şi exemplu de virtute pentru toți cei care doresc să trăiască pios; aşa încât ceilalți, văzând acele exemple, să trăiască într-un mod asemănător cu acestea, fără să denatureze în nici un caz originalul (arhetipul) prin deosebirea imitării. Dar că Mântuitorul a lăsat propria Lui viață ca model al celei mai bune vieți pentru toți care doresc să I se supună Lui, ascultați-L chiar pe El învățând despre aceasta: *"Dacă-Mi slujeşte cineva* - spune - *să-Mi urmeze"*;[36] neînțelegând urmarea după trup (ceea ce ar fi imposibil tuturor, ştiindu-se că Domnul se află acum cu trupul în ceruri), ci imitarea vieții Lui, cu strictețe, cât este posibil.

V

Aşadar, cum a trăit şi cum S-a comportat Mântuitorul nostru? El n-a săvârşit nici un păcat[37]. Căci, cum s-ar putea ca dreptatea să fie învinsă de păcat? Sau cum s-ar putea ca minciuna să învingă adevărul? Sau cum s-ar putea ca forța să fie învinsă în luptă de slăbiciune? Sau cum s-ar putea ca inexistența să aibă stăpânire peste existență? Căci lui Dumnezeu, Care exista de totdeauna, iar existența Lui nu are hotar, nu I se poate pune limită; în timp ce păcatul existând ca un început nu poate fi conceput cu o asemenea însuşire; deci, înțelegându-se existența (păcatului) numai pe timpul cât lipseşte binele în cei care săvârşesc păcatul, mai degrabă decât în cele săvârşite rău, se întâmplă cu răutățile ca şi cu întunecimea spirituală, care se împrăştie cu lumina dreptății; pentru că lumina luminează în întuneric[38]; şi întunericul durează până la încetarea faptelor rele. Căci atunci când sunt părăsite faptele rele, dispare totodată şi existența păcatului.

[36] Ioan 12, 26.
[37] I Petru 2, 22.
[38] Ioan 1, 5.

"Căci - conform Scripturii - *păcatul lui va fi căutat şi nu se va afla"*;[39] iar dacă pedeapsa pentru păcate încă se păstrează pentru cei ce păcătuiesc, şi pedeapsa pentru nedreptăţi este fără sfârşit. Aşadar, Domnul *"păcat n-a săvârşit, nici vicleşug în gura Lui nu s-a aflat"*;[40] dar El a procurat multe exemple de răbdare, îngăduinţă, cinste, blândeţe, filantropie, bunătate, modestie, înţelepciune şi, în general, de orice virtuţi care sunt relatate clar în Evanghelii. Într-adevăr răbdarea şi îngăduinţa Lui sunt demonstrate prin aceea că a suportat ispitirile, care ascundeau totdeauna exagerări, care aveau loc imediat, fapte urâte anterioare şi prin aceea că le demonstra în mod paşnic, ca să-i îndepărteze de răutate; dar (în general), nu se apăra şi nu ataca, ci se străduia să înfrângă răutatea acelora cu binefaceri, iar rezistenţa răutăţii lor, cu daruri de bunuri şi, în sfârşit, prin faptul că a acceptat să fie răstignit pentru aceia care L-au răstignit. Iar, blândeţea şi bunăvoinţa lui Iisus s-au dovedit prin faptul că primea pe toţi cu bunătatea corespunzătoare Lui şi da curajul conversaţiei (relaţiei) cu El nu numai celor mai importanţi dintre oameni, ci şi acelora care se obişnuiseră şi doreau să facă cele mai necinstite fapte. Aşadar, astfel se apropiau desfrânaţii şi vameşii, nu ca să-şi mărească patima luxului sau a zgârceniei, ci ca să şteargă patima sufletului. Şi nu erau tulburaţi de conştiinţa perversităţii atât de mult, pe cât luau curaj din nădejdea vindecării; pentru că aflau şi cea mai înaltă experienţă a nădejdii. Dar care sunt dovezile filantropiei şi milei Lui? Într-adevăr, uneori folosea masa întinsă în pustie pentru cei obosiţi din lipsă, dar îi primea în două moduri: şi cu abundenţa celor necesare şi cu felul aprovizionării contrar oricărei aşteptări; alteori se milostivea de mulţimile care se aflau (înaintea Lui), pentru că erau necăjite şi rătăcite ca oile fără păstor şi vindeca slăbiciunile trupeşti, restabilind membrele mutilate, vindeca infirmităţile, dezlega bolile sufleteşti şi legăturile de nedezlegat ale păcatelor şi instrumentele schimburilor constrângătoare (nedrepte), pe care le-au făcut cu tatăl păcatului, diavolul. Iar pentru modestia (umilinţa) Lui, cât de mari sunt dovezile? Căci nu numai că a preferat să fie învestit cu corp, ci S-a şi făcut şi S-a numit, după felul care exista, Copil al unor părinţi modeşti; adică S-a făcut Copil al mamei Lui, dar a fost Copil al celui care a fost socotit tatăl Lui.[41] Iar înţelepciunea Lui se constată din faptul că, pe de o parte, a mustrat pe saducheii care încercau să ia în derâdere învierea cu povestea celor şapte fraţi care au murit ca soţi ai uneia şi aceleiaşi femei,[42] iar pe de altă parte, a ruşinat pe ucenicii fariseilor împreună cu irodianii când L-au ispitit întrebând dacă trebuie să dăm dajdie Cezarului sau nu[43] şi au primit

[39] Psalmi 9, 35.
[40] Isaia 53, 9; I Petru 2, 22.
[41] Matei 13, 55.
[42] Matei 22, 25.
[43] Matei 22, 17.

răspunsul ingenios, care putea să producă nedumerirea lor în ambele (sensuri); pentru că a poruncit nu să dea, ci să restituie: *"Dați* - aşadar, a spus - *Cezarului cele ce sunt ale Cezarului"*,[44] pentru că moneda era a Cezarului, al cărui chip şi inscripție le purta.

VI

Acestea sunt faptele pe care le-am relatat, dar există infinit mai multe; totuşi câte şi cât de importante sunt cele ale trupului, pentru care îndeosebi avem şi exemplu? Într-adevăr, în vârsta copilăriei (Mântuitorul) era supus părinților şi suporta cu ei, liniştit şi ascultător orice oboseală trupească. Căci (aceştia) erau oameni drepți şi evlavioşi, dar nu înstăriți, ci lipsiți chiar şi de cele necesare (mărturie este ieslea care le-a servit ca adevărată locuință); ei îndurau neîntrerupte oboseli trupeşti, asigurându-şi în acest mod cele necesare. Iar Iisus, fiindcă li se supunea - precum spune Scriptura - le dovedea totdeauna ascultarea, participând la ostenelile lor. Dar, treptat-treptat, venind timpul descoperirii binefacerilor indispensabile şi dumnezeieşti, El şi-a ales ucenici în vederea propovăduirii împărăției cerurilor, însă nu s-a stabilit într-un loc, ca trupul să se odihnească iar slujirea s-o îndeplinească alții, ci a călătorit neîntrerupt pe jos, slujind în acelaşi timp cu ucenicii, aşa cum Iisus a spus: *"Iată Eu sunt în mijlocul vostru, ca cel care slujeşte"*[45] şi, "*după cum şi Fiul Omului n-a venit să I Se slujească, ci ca El să slujească*".[46] Câteodată spăla picioarele ucenicilor săi, alteori rămânea mai mult timp, învățând într-un loc, dar (în general) mergea neobosit din loc în loc, (făcând toate acestea) pentru mântuirea noastră. O dată a folosit un asin[47], şi aceasta, se pare, numai pentru puțin, dar nu ca să odihnească trupul, ci ca să se împlinească prin fapte profeția. Iar Apostolii ce-au făcut? N-au imitat pe Stăpân? Nu s-au supus ei fără încetare la oboseli? Să privim la Pavel care lucra fără încetare, călătorind continuu, pe uscat, pe mare, a trecut prin primejdii, a suferit răutăți, a fost alungat, a fost biciuit, a fost bătut cu pietre; la toate ispitirile a răspuns cu ardoarea sufletului şi cu forța trupului. Dacă totuşi prin excese şi-a slăbit puterea trupească, nu va fi încununat pentru cele de mai sus.

Aşadar este bine ca acela care imită prin virtuți sufleteşti şi prin exerciții trupeşti viața Stăpânului şi a ucenicilor Lui şi a Apostolilor să-şi păstreze trupul activ şi să-l folosească în slujirea celor mai bune fapte. Pentru că acțiunea (misiunea) sufletului este să dea preferință faptelor bune

[44] Matei 22, 21.
[45] Luca 22, 27.
[46] Matei 20, 28.
[47] Matei 21, 7.

câte se împlinesc şi cu colaborarea trupului, iar acţiunea (misiunea) trupului (este) să înfăptuiască pe acelea cărora sufletul le dă preferinţă. Dar când trupul slăbeşte şi nu mai este în stare să lucreze, faptul rămâne neterminat, ascuns în intenţie, ca un vlăstar care se ofileşte în pământ şi nu mai ajunge să fie de folos celor care l-au plantat.

VII

Dar, va spune cineva, şi Domnul a postit mai mult timp, ca şi Moise şi profetul Ilie. Ia aminte însă şi la aceasta, că Domnul nostru numai o singură dată a făcut aceasta, şi Moise şi Ilie la fel; iar tot restul timpului au îngrijit trupul după rânduiala cuvenită şi l-au păstrat activ şi exercitându-L permanent cu străduințe şi osteneli, au realizat astfel strălucitoare virtuți ale sufletului cu colaborarea trupului, după ce au reuşit să facă mai întâi viața lor reală pecete şi desăvârşire a vieții sufleteşti. Astfel a făcut Moise, astfel a făcut Ilie şi însuşi Ioan, care potrivit iconomiei planului nedezvăluit al lui Dumnezeu a trăit timp îndelungat în pustie, dar după ce s-a împlinit planul lui Dumnezeu, el a venit în lume, unde a predicat şi a botezat - acestea aparțin vieții practice - şi din cauza curajului față de Irod şi-a încheiat lupta. Aceasta a făcut-o tot catalogul sfinților şi Însuşi Iisus, pentru ca din toate părțile să devină clar, şi din legile firii şi din învățătura Dumnezeieştilor Scripturi şi din faptele tuturor sfinților şi din felul vieții Mântuitorului nostru şi din rânduiala vieții celor cuvioşi, că este bine şi avantajos ca mai degrabă să întărim corpul decât să-l părăsim şi mai bine să-l facem în stare de fapte bune decât să-l facem nelucrător cu voința noastră.

Capitolul V
Se cuvine ca ascetul să se îndeletnicească cu lucrări potrivite

Fără îndoială, se cuvine ca ascetul să se ocupe cu lucrări potrivite, cele care, adică, nu au nici o legătură cu negustoria şi cu petrecerile îndelungate şi cu câştigul necinstit, cele pe care le putem executa, în general, într-un spațiu acoperit, aşa încât şi lucrarea să se facă şi liniştea să se păstreze. Dar dacă totuşi o nevoie indispensabilă ar impune îndeplinirea unei lucrări în loc descoperit, nici aceasta să nu împiedice înțelepciunea. Pentru că înțeleptul adevărat, care are trupul (drept) sală de meditație şi de locuință sigură a sufletului, chiar dacă s-ar afla din întâmplare în piață, sau la bâlci, sau la munte, sau pe câmp, sau în mijlocul unei mari mulțimi, el îşi concentrează mintea în sine şi reflectează la cele ce i se potrivesc lui. Căci este posibil ca ascetul stând în casă, cu gândurile să rătăcească afară şi

aflându-se în piață să fie liniştit, ca şi cum ar fi în pustie, îndreptându-şi gândul numai spre sine şi spre Dumnezeu şi să nu accepte în simțuri tulburările care din simțuri lovesc în suflet.

Capitolul VI

Nu se cuvine ca ascetul să stea de vorbă cu toți oamenii nesupravegheat

I

Se cuvine ca nici să nu ne încredem în toți oamenii, nici să nu ne dăm pe față sau să ne descoperim fără nici o precauție. Căci cel care trăieşte după Dumnezeu are pe mulți care-l pândesc, şi deseori înşişi cei apropiați (ai casei) sunt spionii vieții lui. Aşadar, se cuvine să nu avem întâlniri cu cei din afară, pe care nu i-am cunoscut. Căci, dacă Mântuitorul, precum spune Evanghelia, nu S-a încrezut în toți (pentru că spune că *"Însuşi Iisus nu Se încredea în ei"*)[48]; dacă El, Cel curat, Cel căruia nu I se poate aduce nici o învinuire, Cel ireproşabil, Cel Drept, Cel întru totul virtuos (se comportă astfel), cum noi, cei păcătoşi, care alunecăm uşor, care nu ne ajungem totdeauna scopul, fie din cauza slăbiciunii fizice, fie din cauza celui care luptă mai dinainte împotriva noastră în mod pervers şi fără încetare, dacă ne vom încredința oamenilor ciudați, nu vom atrage asupra noastră acuzații răutăcioase şi nu vom întări maşinațiile împotriva noastră? Căci adeseori cei perverşi încearcă să ponegrească şi pe cele făcute bine şi nu suportă să lase fără ponegrire chiar greşelile cele mai mici.

II

Se cuvine, aşadar, ca relațiile cu cei din afară să aibă loc cu prudență; pentru că prin ele celor retraşi din viață, din lipsă de experiență a gândurilor, le-ar putea surveni şi altă suferință. Căci ei socotesc că nu s-a schimbat părerea celor care şi-au schimbat felul de viață, ci că s-a schimbat firea omenească a lor; şi nu gândesc că asceții sunt frământați în ei de aceleaşi patimi şi că le înving cu puterea sufletului şi cu înstrăinarea lor de plăceri, ci socotesc că patimile au fost smulse complet din natura trupului lor. Pentru aceasta, deci, dacă duhovnicul ar cădea chiar şi numai într-o mică greşeală, îndată toți, şi cei care mai înainte îl lăudau şi îl admirau cu multă căldură, se fac acuzatori aspri şi demonstrează că laudele anterioare ale lor nu erau adevărate. Căci aşa cum atunci când un luptător ar aluneca,

---

[48] Ioan 2, 24.

adversarul îndată se ridică, îl loveşte şi îl doboară, la fel şi aceia, când văd pe cel care îşi duce viaţa în exercitarea virtuţii că se îndepărtează oricât de puţin de la bine, îl acuză cu injurii şi calomnii, ca şi cum ar arunca cu mii de săgeţi, fără să ţină seama că ei înşişi sunt răniţi în fiecare zi cu săgeţi ale patimilor. Căci luptătorii virtuţii, deşi sunt atacaţi de patimi asemănătoare, nu sunt influenţaţi de ele decât în mică măsură sau de obicei deloc, cu toate că sunt atacaţi de cel potrivnic mai puternic decât aceia. Pentru că într-adevăr aceştia au recunoscut lupta împotriva aceluia, şi ca urmare pentru cel rău este mare victoria ca să-i învingă, dar mai importantă este rana dacă el este învins, fiindcă este învins definitiv în toate celelalte laturi ale virtuţii; dimpotrivă, războiul împotriva celor care se încredinţează vieţii lumeşti este dispreţuit, pe de o parte, pentru că cei mai mulţi dintre aceştia, în mod inevitabil, aleargă către înfrângere, fiind atraşi de diferite plăceri şi de dorinţe către păcat, procurându-i acestuia victoria uşoară împotriva lor, iar pe de altă parte, pentru că şi aceia care se arată că se opun oarecum păcatului, cu diferite pretexte se retrag uşor din luptă şi, întorcând spatele şi adoptând o atitudine îndărătnică, poartă multe şi ruşinoase urme ale înfrângerii.

III

Dar dacă, câteodată, unii sunt împinşi de dorinţa plăcerilor lumeşti şi ar fi putut să reziste războiului celui rău, ei nu ajung totuşi să ducă la capăt asemenea lupte, cu toate că luptele lor sunt inferioare în măsură infinită în comparaţie cu luptele asceţilor. Pentru că unul se străduieşte să-şi păstreze drepturile şi luptă stăruitor în controversele pentru situaţiile existente, în timp ce altul cedează şi drepturile sale celor care le contestă, împlinindu-se aceea: *“De la cel care ia ale tale nu cere înapoi“*.[49] Într-adevăr, unul a întors lovitura când a fost lovit, şi nedreptatea când a fost nedreptăţit, şi crede că astfel se află la egalitate, în timp ce altul rabdă atât de mult, până ce provoacă dezgust celui care nedreptăţeşte sau celui care loveşte. Unul (ascetul) se străduieşte să pună stăpânire pe toate plăcerile trupului, în timp ce altul (cel din lume) se bucură de plăceri fără să se sature. Aşadar, cum poate fi socotit luptător omul din lume în comparaţie cu ascetul? Dar să se ţină seama şi de altceva, care se întâmplă de obicei celor care poartă grijă de viaţa prezentă atunci când se cercetează cele cu privire la asceţi. Căci atunci când ascetul, după îndelungată postire socoteşte că e bine să întărească corpul cu hrană, aceştia vor, ca şi cum ascetul este fără trup şi imaterial, sau să nu primească deloc hrană, sau să primească foarte puţină.

[49] Luca 6, 30.

IV

Şi chiar dacă văd pe ascet că nu dispreţuieşte cu totul corpul, ci îl îngrijeşte potrivit cu nevoia lui reală, ei denigrează, calomniază şi califică pe unii ca mâncăcioşi şi gurmanzi, întinzând astfel injuria de la unul şi de la o rea conduită a unuia, la toți, fără să țină seama că ei mănâncă de două ori, iar uneori de trei ori pe zi alimente foarte consistente şi grase şi că se îndoapă cu cantități enorme de cărnuri şi beau peste măsură vin, şi astfel cad pe sub mese, ca şi câinii care au fost lăsați liberi după îndelungate privațiuni. Dar adevărații asceți folosesc hrană slabă şi puțin nutritivă şi o dată pe zi; într-adevăr, fiindcă ei ştiu să trăiască cu disciplină şi să se hrănească cu măsură şi cum se cuvine, ei satisfac în mod rațional nevoia trupului la ora mesei cu conştiința curată. Pentru aceasta se cuvine, desigur, să nu fie judecată libertatea noastră de altă conştiință. Pentru că, dacă noi ne hrănim cu mulțumire, pentru ce suntem ponegriți pentru cât mulțumim (lui Dumnezeu) noi, care preferăm lipsa şi moderația hranei cu atâta plăcere cu câtă nici aceia nu iau parte la strălucite şi variate dineuri? Dar dacă unul dintre oamenii amintiți ar fi cunoscut pentru înțelepciunea şi pietatea lui şi prin bunăcuviință duce viața noastră, a sta la masă cu un asemenea (om) nu este nerațional, dacă nevoia ar impune aceasta.

Capitolul VII
Nu se cuvine să aibă loc ieşiri dese şi necontrolate

I

Nu se cuvine nici sub motivul vizitării şi întâlnirii fraților să aibă loc ieşiri multe şi dese, (pentru că şi aceasta este o invenție diavolească, din moment ce cu acest procedeu se străduieşte vrăjmaşul să slăbească statornicia noastră şi disciplina vieții şi să ne arunce în iubirea de plăceri şi în gânduri dezordonate), ci să ne întreținem cu noi înşine în linişte şi să reflectăm ca să îndreptăm păcatele sufletului. Căci cel care a părăsit de curând lumea cu firea ei este într-adevăr demn de laudă pentru înclinarea lui spre cele bune, dar n-a ajuns totuşi desăvârşit în virtuți, ci adeseori nu este în stare să conceapă modul săvârşirii lor, ci este nevoie să se cerceteze pe sine în linişte, ca să vadă bine pasiunile şi pornirile dezordonate ale sufletului şi să lupte cu curaj împotriva lor şi să îndrepte cu gânduri mai bune pe cele dezordonate; pentru că ordinea sufletului este condiția virtuții. Aşadar, cel care voiajează continuu şi trece dintr-o parte într-alta, cel care totdeauna risipeşte şi distruge ataşarea şi concentrarea sufletului şi se obişnuieşte puțin câte puțin să se întoarcă spre plăcerile trupului, cum va

putea să se vadă pe sine clar sau să cunoască pe cele ce nu sunt bune sau să le îndrume pe acestea spre ceea ce se cuvine, în timp ce el încă ațâță sufletul spre plăceri violente?

II

Se cuvine, aşadar, ca fiecare să rămână liniştit şi să-şi treacă timpul în mod obişnuit în propria-i locuință, ca să aibă aceasta ca dovadă a curățeniei lui; să nu se închidă însă complet, ci să şi iasă când este nevoie, însă în mod deschis, încât să nu-şi creeze probleme de conştiință, ci să viziteze pe cei mai buni şi mai de folos frați prin austeritatea vieții lor, luând exemple de virtuți din întâlnire folositoare, ieşind aşa cum am spus, cu măsură şi într-un mod de nereproşat. Pentru că adeseori ieşirea, după ce înlătură neglijența ce se instalase în suflet şi procură oarecare reconfortare şi uşurare insuflă bună dispoziție pentru reluarea luptelor pentru pietate. Dar dacă cineva se mândreşte că nu iese din cameră, să ştie că se mândreşte pentru un lucru sec. Căci nici neieşirea nu este bună de la sine nici ieşirea din timp în timp nu face bine sau rău, ci ataşarea sigură şi neclătinată la bine constituie un lucru important, după cum contrariul, nestatornicia, constituie un lucru rău. Dar dacă cineva stabileşte în mod sigur binele în sufletul lui şi prin exercitare îndelungată dobândeşte experiența conducerii pasiunilor şi tempereează neînfrânările trupeşti şi pune stăpânire pe dereglările sufleteşti, iar prin curajul pe care i-l dă controlul asupra gândului, ar dori să iasă mai des, spre a face bine şi să viziteze pe frați, acesta are un motiv în plus să iasă, pentru ca punând lumânarea în sfeşnic, să procure tuturor lumina îndrumării faptelor bune; numai dacă ar avea curajul, ca şi prin vorbă şi prin faptă, să se arate pe sine celor cu care se întreține ca şcoală a virtuților; astfel se va salva şi pe sine, precum a spus Apostolul: *“ca nu cumva altora propovăduind, eu însumi să mă fac netrebnic“*.[50]

[50] I Corinteni 9, 27.

Capitolul VIII

Asceților nestatornici nu trebuie să li se acorde încrederea şi libertatea de a vorbi, ci de cei asemenea să ne ferim

I

Într-adevăr, se cuvine să ne ferim de cei nestatornici, care pleacă de la ei la alți frați, asaltând din plăceri continui şi stăruitoare mănăstirile şi, sub pretext de aşa-zisă dragoste frățească, îşi satisfac plăcerile cărnii; dar nu au ca podoabă în sufletele lor nici siguranță, nici statornicie, nici ordine, nici înțelepciune, ci tot ceea ce este ciudat şi josnic, fiind plini de continuă visare şi nejudecată, de înşelăciune şi prefăcătorie, de vorbărie mincinoasă şi lăudăroşenie înşelătoare. Aceştia sunt neinstruiți în vorbă şi neînfrânați la pântece; în suflet sunt mereu nehotărâți şi schimbători de ici-colo; gândurile le au asemenea zborului liliecilor; niciodată nu privesc spre ceea ce este drept, ci zboară oblic şi schimbând mereu direcția; una lasă să se întrevadă de la primele mişcări şi către altceva se îndreaptă prin schimbarea părerii împotriva oricărei aşteptări; încep multe şi nu continuă (până la capăt) nimic.

II

Dar se aseamănă şi cu animalele de povară, care se învârtesc în jurul pietrelor de moară şi, cu toate că umblă timp îndelungat, se găsesc mereu în acelaşi loc; şi într-adevăr, trupul se oboseşte, dar ele nu se îndepărtează deloc de spațiul mic; astfel şi aceia, învârtindu-se mereu în jurul patimilor trupului, nu fac nici un progres în privința înălțării spirituale, ci aleargă într-un cerc fără sfârşit şi îndeletnicindu-se mereu cu dorințele şi plăcerile trupeşti, trec de la acestea iarăşi la aceleaşi şi nu se îndepărtează de sclavia răutății din cauza perversității intenției lor. Aceştia scot în evidență chipul voii ca momeală pentru cei care văd şi ascund în ei lăcomia şi mârşăvia şi vulpea perfidă, dar se străduiesc să atragă spre răutatea lor pe mulți; cei care nu ştiu să-şi îndrumeze gândul şi urmează cu uşurință şi îndrumarea bună şi pe cea rea şi tot ceea ce ar indica cineva ca drept sau posibil; şi pe aceştia, aşadar, se străduiesc să-i împingă spre propria lor prăpastie, socotind deformarea acestora ca propria lor justificare şi asocierea acestora la perversitate ca micşorare a gravității relelor făcute. De aceştia, deci, se cuvine să se poarte grijă prin orice chip, ca să nu vatăme pe alții prin transmiterea întinării sufleteşti, şi chiar ei, fiind respinşi de pretutindeni, se vor întoarce câteodată spre bine, luând ca îndrumător ruşinea şi ca sfătuitoare pentru îndepărtare de răutate aversiunea fraților serioşi. Căci aceasta a învățat şi Pavel când a vorbit despre cei care nu lucrau nimic, ci

umblau fără rânduială: *“pe acela să-l însemnaţi şi să nu aveţi cu el nici un amestec ca să-i fie ruşine“.*[51]

Capitolul IX

Se cuvine ca ascetul să nu dorească în nici un chip să devină clericul sau superiorul fraţilor

Într-adevăr se cuvine ca ascetul să nu dorească în nici un chip să devină clericul sau superiorul fraţilor[52]. Pentru că boala aceasta este diabolică şi delictul este dovada iubirii de mărire, care este semnul distinctiv al celei mai înalte răutăţi a diavolului. Căci şi acela din această patimă a căzut în mândrie; şi cel care se lasă condus de această patimă suferă la fel cu acela. Ca urmare această patimă pe cei pe care pune stăpânire îi face să devină calomniatori, certăreţi, ponegritori, neruşinaţi, linguşitori, plăsmuitori de neadevăruri, servili peste măsură, josnici, aroganţi şi provocatori de nenumărate tulburări. Căci un asemenea (om) îşi bate joc de cei vrednici şi îi calomniază, iar adeseori se va ruga pentru moartea lor, pentru ca, în lipsa celor buni pentru lucru, voturile să se îndrepte spre el. Va linguşi încă pe cei în drept să avanseze pe cineva cleric şi pentru aceasta va fi servil; dar devine îndrăzneţ faţă de cei mai mici dacă se opun. Aşadar va unelti şiretlicuri, va provoca multe agitaţii şi suspiciuni şi va distruge liniştea sufletului. Şi Dumnezeul păcii va fi alungat, nemaigăsind unde să se odihnească. Cunoscând aşadar paguba, să evităm inconvenientul dorinţei. Dar dacă Dumnezeu va alege pe cineva pentru aceste lucrări, cel priceput ştie cum să procedeze ca să fie recunoscut cel vrednic, fără ca în noi înşine să tindem către aşa ceva, sau să provocăm în suflet dorinţa (aceasta). Căci şi aceasta este o boală foarte grea a sufletului şi îndepărtare de faptele bune.

---

[51] II Tesalonicieni 3, 4.

[52] Prin această recomandare, Sf. Vasile cel Mare înţelege ca monahii să fie mereu modeşti, aşteptând ca pentru asemenea vrednicii şi demnităţi să fie doriţi de fraţi, de obştea fraţilor.

Capitolul X

Nu se cuvine să dorim cele bune din vanitate

I

Se cuvine să evităm îndeosebi mândria, care nu ne îndepărtează de la început să reluăm ostenelile (căci astfel răul ar fi mai mic), ci după osteneli ne răpeşte coroanele, şi punând stăpânire pe noi ne împiedică mântuirea; instalează împotriva noastră în apropierea boltei cereşti legiunile ei, ambiționându-se să doboare virtuțile, care au fost înălțate până la ceruri. Căci după ce vede pe cel care călătoreşte pe drumul pietății că şi-a umplut corabia gândirii lui cu felurite virtuți, atunci pune în mişcare uraganul ei şi se luptă să răstoarne şi să scufunde încărcătura corabiei. Căci după ce a convins gândirea corăbierului împărăției de sus să privească spre cele de jos şi spre măririle omeneşti, îndată întoarce în afară toată bogăția sufletului şi trăgând pe pământ temeliile virtuților, provoacă osteneli până la cer de înalte, pentru că face să se ceară de la oameni răsplata pentru ostenelile care au fost împrăştiate, în timp ce trebuia să se privească numai spre Dumnezeu şi la El adunând faptele noastre (bune), de la El să primească răsplata după dreptate. Însă noi am preferat să lucrăm pentru slava oamenilor în loc să urmărim cu zel cele bune pentru Dumnezeu, şi cerem de la oameni răsplata goală a laudei; dar astfel, în mod logic şi pe bună dreptate, pierdem răsplătirile dumnezeieşti, pentru că nu ne-am ostenit pentru Dumnezeu, ci am lucrat pentru oameni. Aşadar, după ce, de la aceştia, în locul răsplăților culegem paguba răsplăților, ce vom cere de la Dumnezeu pentru care n-am voit să lucrăm deloc? Şi că aceasta este adevărat, ascultă Sfânta Evanghelie, care spune pentru cei care fac lucruri bune, ca să placă oamenilor: *“Adevărat grăiesc vouă: îşi iau răsplata lor“*.[53]

II

Aşadar, să evităm vanitatea, câinele răpitor al bogăției sufleteşti, vrăjmaşul agreabil al sufletelor noastre, viermele virtuților, jefuitorul cu plăcere al faptelor noastre bune, cel care a uns cu miere otrava înşelăciunii ce-i este familiară şi a întins către cugetele oamenilor paharul aducător de moarte, pentru ca - ştiu - să se îndoape pe nesăturate, din patimă. Căci slava lumească este plăcută pentru cei neinstruiți. Dar altfel ea pregăteşte pe cei pe care pune stăpânire să păcătuiască cu uşurință şi prin judecată dreaptă. Căci cel care doreşte slavă întoarce judecățile ca să-i fie favorabile; şi aceasta socoteşte el cinstit ceea ce-l face admirat de către primii veniți.

[53] Matei 6, 5.

Dacă cei răi şi fără minte admiră răul şi cel lăudat va face, în orice caz, ceea ce crede că aplaudă judecătorii faptelor lui, atunci vanitatea nu este numai omorâtorul faptelor bune, ci şi îndrumătorul către cele rele. Pentru aceasta trebuie să privim către cuvântul drept şi către Dumnezeu, îndrumătorul bun al cuvântului drept, şi să mergem astfel precum ne arată Dumnezeu; iar dacă unii laudă acest drum, să nu socotim lauda lor mare lucru, ca şi cum privim spre un lăudător ceresc, ci numai să ne bucurăm împreună cu ei pentru prețuirea dreaptă a faptelor bune; iar dacă alții blamează, să nu ne clătinăm deloc, ci să-i compătimim pe aceia care nu ştiu să judece drept şi îndură cel mai înfricoşător întuneric al gândirii.

Capitolul XI
Despre timpul potrivit pentru vorbiri

Aşadar, acestea sunt cele ce formează sumarul faptelor pe care nu le-am expus după mărimea propriei lor virtuți, ci după măsura puterii noastre; însă şi celelalte virtuți care înfrumusețează felul obişnuit (de viață), cum sunt cuvinte potrivite la timp potrivit şi cu scop folositor, socotesc că este uşor tuturor să le cunoască. Iar cuvinte folositoare sunt discuțiile, la timp potrivit, despre virtute, sau acelea care au în vedere o nevoie existentă şi urgentă sau şi acelea care, într-un fel, tind spre zidirea ascultătorilor; celelalte cuvinte (vorbiri) să fie evitate, ca inutile şi păgubitoare.

Capitolul XII
Ascetul nu trebuie să încline spre glume

Se cuvine ca ascetul să se abțină de la orice glumă. Căci de multe ori se întâmplă ca aceia care se ocupă cu cele asemenea să se rătăcească de la cuvântul drept, pentru că sufletul se împrăştie în râs şi slăbeşte înțelepciunea şi concentrarea gândirii. Iar adeseori răul după mersul lui ajunge şi la un limbaj ruşinos şi la cea din urmă lipsă de cuviință, aşa încât să nu se pună de acord în acelaşi timp cumpătarea sufletului şi înclinarea spre glumă. Iar dacă vreodată ar fi nevoie să se creeze o bună dispoziție prin cuvinte, ca să se înlăture (uşureze) o durere, cuvântul vostru să fie plin de har duhovnicesc şi dres cu sarea evanghelică, ca să exalte parfumul bunei dispoziții de înțelepciune interioară şi să bucure pe ascultător şi cu destinderea şi cu harul înțelepciunii.

Capitolul XIII

Despre bunătate şi în ce mod se formează dragostea

Ascetul trebuie să fie îndeosebi plin de bunătate, fiindcă de duhul bunătății sau s-a împărtăşit sau doreşte să se împărtăşească. Şi se cuvine ca cel străin de acest duh să fie asemănat celui care s-a înstrăinat. Iar dacă ar fi necesar vreodată să ne indignăm împotriva superiorului nostru nepăsător, indignarea să fie logică. Pentru că de instrumente cu tăiş se folosesc şi ucigaşii, se folosesc şi doctorii. Unii însă fiindcă mânuiesc instrumentul cu mânie şi cu cruzime, săvârşesc lucruri cu totul absurde, omorând pe semenii lor; în timp ce doctorii, fiindcă folosesc instrumentele tăioase cu rațiune, procură cea mai mare binefacere, căci salvează pe cei aflați în primejdie. Astfel şi cel care a învățat să se indigneze în mod rațional aduce mare folos celui împotriva căruia îndreaptă indignarea lui, fiindcă repară nepăsarea sau răutatea; pe când cel care este stăpânit de patima mâniei, niciodată nu săvârşeşte ceva bun. Din acestea rezultă clar că indignarea la timp potrivit este necesară şi celor care poartă foarte mult grijă de bunătate. Fiindcă şi Moise, care a fost mărturisit ca cel mai blând dintre toți oamenii, când i-a cerut-o momentul, s-a indignat şi a ajuns la un asemenea punct de tulburare, încât să-şi manifeste indignarea prin uciderea celor din acelaşi neam, o dată când au fabricat vițelul (de aur), altă dată când s-au întinat prin lipirea de Baal-Peor. Aşa încât este posibil ca şi cel blând să se indigneze, aşa cum hotărăşte rațiunea, şi să nu distrugă virtutea blândeții. Dar ca să rămână cineva inflexibil sau să nu se indigneze, aşa cum este logic, nu înseamnă blândețe, ci inactivitatea naturii. Iar blândeții îi urmează precum ceva natural toleranța, pentru că blândețea este mama toleranței. Dar în cei cu adevărat blânzi există deopotrivă şi bunătate, însă nu şi în cei care au caracterul distrus, pentru că bunătatea este materia blândeții. Dar când acestea se combină între ele şi se unesc, formează împreună cea mai bună dintre virtuți, dragostea.

Capitolul XIV

Despre înțelepciune

Înțelepciunea trebuie să fie în fruntea tuturor faptelor; pentru că fără înțelepciune orice, chiar şi ceea ce pare bun, se schimbă în răutate când se face la timp nepotrivit şi fără măsură. Dar când cuvântul şi înțelepciunea fixează timpul şi măsura pentru lucrurile bune, câştigul în folosirea lor este minunat şi pentru cei care dau şi pentru cei care primesc.

Capitolul XV
Despre credință şi nădejde

Tuturor întreprinderilor să le premeargă credința în Dumnezeu şi să urmeze (însoțească) optimismul, aşa încât cu credința să întărim puterea sufletului şi cu optimismul să fim bine dispuşi pentru faptele bune; pentru că fără ajutorul de sus nici urmărirea celor bune din partea oamenilor nu poate fi dusă la capăt, dar nici harul de sus nu vine la cel lipsit de râvnă; dimpotrivă, pentru ca virtutea să fie deplină, trebuie ca ambele să fie unite, adică şi buna dispoziție omenească şi întărirea care coboară de sus prin credință.

Capitolul XVI
Despre umilință

Pentru toate faptele săvârşite de noi, sufletul să prezinte motivări Stăpânului, socotind logic că, în general, nimic nu se realizează cu propria lui putere. Căci o asemenea dispoziție sufletească ne inspiră umilință. Iar umilința este tezaurul virtuților. Acestea sunt de la noi pentru tine, cum ar spune cineva, semințele cuvintelor despre virtute; iar tu, luându-le de aici, să ne restitui multă roadă şi să împlineşti cuvântul înțelepciunii, care îndeamnă să dăm motivări (sfaturi) celor înțelepți, ca să se facă mai înțelepți.

Capitolul XVII
În câte chipuri iau naştere gândurile rele în suflet

I

Fiindcă am cercetat deja cele despre gânduri, dar n-am distins în câte chipuri încolțesc cugete rele în gândurile bune, am socotit să adăugăm acum şi aceasta, aşa încât cercetarea acestei părți să fie deplină. Aşadar, există două chipuri potrivit cărora cugetele rele provoacă tulburări în gândurile bune: sau sufletul din cauza propriei lui neglijențe se înşeală cu privire la lucrurile care nu se cuvin şi se gândeşte la lucruri neraționale, sau diavolul se străduieşte cu vrăjmaşii săi să-i inspire cu orice chip în minte lucruri neraționale şi s-o îndepărteze de la contemplarea şi de la cugetarea lucrurilor lăudabile. Aşadar, când sufletul lasă în nelucrare concentrarea şi intensitatea gândirii şi doreşte cele ce se întâmplă să-i iasă în cale, atunci

duhul este purtat către lucrurile pe care şi le reaminteşte fără o ordine şi cunoaştere corespunzătoare, şi preocupându-se mai mult cu acestea trece de la rătăciri la rătăciri mai mari şi de multe ori prin gânduri către cele ruşinoase şi necuviincioase în cele din urmă se distruge. Dar neglijența de acest fel şi dezordinea sufletului trebuie să le îndreptăm şi să le restabilim cu atenția mai puternică şi neîntreruptă a minții şi să întoarcem mintea totdeauna la lucrul prezent prin cugetarea despre lucrurile bune.

II

Iar când diavolul ar încerca să ne atace şi s-ar grăbi să dezlănțuie cu multă violență, ca nişte săgeți înroşite în foc, gândurile lui împotriva sufletului fără grijă şi liniştit, şi să-l ardă pe neaşteptate şi să-l facă să-şi reamintească pentru multă vreme şi stăruitor acelea pe care le-a suferit o singură dată; atunci trebuie ca aceste curse să le primim în față cu veghere şi atenție gata de înfruntare, aşa cum face luptătorul care evită cu o precauție foarte precisă şi cu iuțeala trupului loviturile adversarilor, şi să oferim în rugăciunile şi în invocările ajutorului de sus sfârşitul războiului şi îndepărtarea săgeților. Pentru că aceasta ne-a învățat-o Pavel, zicând: *"Luați pavăza credinței cu care veți putea să stingeți toate săgețile cele arzătoare ale vicleanului"*.[54] Aşadar, chiar dacă în timpul acestor rugăciuni ni s-ar sugera închipuiri (viziuni) rele, sufletul să nu înceteze să se roage şi să nu creadă că el poartă răspunderea pentru sugestiile rele ale vrăjmaşului, ca şi pentru imaginațiile ciudatului scamator; dimpotrivă, să fie convins că imaginația cugetelor rele se datorează obrăzniciei inventatorului de răutate şi să redublăm îngenuncherea şi să rugăm pe Dumnezeu să distrugă pentru aceasta bariera rea a cugetelor neraționale, aşa încât, fără obstacole, cu puterea minții să treacă îndată şi neîmpiedicat spre Dumnezeu, fără a fi întrerupt vreodată de asaltările amintirilor rele. Iar dacă influența păgubitoare a gândurilor ar deveni mai puternică din cauza neruşinării vrăjmaşului, nu trebuie să ne dăm bătuți şi nici să nu ne oprim la mijlocul luptelor noastre, ci să răbdăm până atunci până când Dumnezeu va vedea perseverența noastră şi ne va lumina cu harul Duhului, care pe vrăjmaş să-l pună pe fugă, iar mintea noastră s-o purifice şi s-o umple de lumină dumnezeiască şi să facă în aşa fel încât gândul nostru să slujească lui Dumnezeu cu linişte netulburată şi cu plăcere.

[54] Efeseni 6, 16.

Capitolul XVIII

Către călugării care vieţuiesc chinovitic

I

Aşadar, am vorbit mai înainte, atât cât a fost posibil, pentru fiecare ascet şi pentru cel care a îmbrăţişat viaţa retrasă, cum, anume, trebuie să exercite sufletul spre ce este bun şi să îndrumeze trupul spre ceea ce se cuvine, pentru ca să poată să imprime în noi pe filosoful (înţeleptul) desăvârşit. Totuşi fiindcă mai mulţi asceţi trăiesc în chinovii (mai mulţi la un loc), unde îndeamnă unul sufletul celuilalt către virtute şi prin compararea faptelor se îndeamnă spre desăvârşire morală, am socotit că este drept să-i îndrumăm şi pe aceştia prin cuvinte. Dar trebuie să cunoască întâi cât de mare şi de important este bunul pe care îl urmăresc şi după aceea să primească îndemnul către acest bun, ca să dovedească bunăvoinţă şi râvnă corespunzătoare importanţei faptului. La început, aşadar, se întorc la bunul după natură, pentru că îmbrăţişează comuniunea şi vieţuirea împreună. Căci comuniune perfectă de viaţă, după mine, există acolo unde nu mai sunt proprietari, contradicţiile de păreri au dispărut, iar orice tulburare şi contestare şi ceartă au fost îndepărtate, şi unde toate sunt comune; inimile, cugetele, trupurile şi acele prin care se hrănesc şi se îngrijesc trupurile, comun este Dumnezeu, comun este tot ceea ce duce spre pietate, comună este mântuirea, comune sunt luptele, comune sunt ostenelile, comune sunt coroanele, unde mulţi formează unul şi unul nu este singur, ci în mai mulţi.

II

Ce poate să fie egal cu acest fel de viaţă? Ce este mai fericit? Ce este mai preţios decât reunirea şi unirea? Ce este mai plăcut decât combinarea caracterelor şi sufletelor? Oameni de neamuri diferite şi din ţări diferite au acţionat şi s-au unit într-o atât de desăvârşită unitate, încât să poată fi socotiţi un suflet în multe trupuri, şi trupurile multe să apară ca organe ale unui singur cuget. Cel slab la trup are pe mulţi care îl ajută cu bunăvoinţă; cel bolnav şi abătut cu sufletul are pe mulţi care îl îngrijesc şi îl redresează. Sunt deopotrivă robi unul altuia, sunt stăpâni unii altora şi cu libertate de neînvins se străduiesc să-şi dovedească reciproc cea mai desăvârşită slujire, pe care n-a reuşit s-o producă vreo nenorocire de forţă majoră (calamitate), care provoacă multă nelinişte celor care conduc, dar a fost înfăptuită cu plăcere de libertatea de opinie; pentru că dragostea supune pe cei liberi unul altuia, şi asigură libertatea fiecăruia cu alegere personală. Asemenea

acestora ne-a voit Dumnezeu dintru început şi asemenea lor ne-a creat. Aceştia ne reamintesc vechiul bun, pentru că trec în umbră păcatul protopărintelui Adam; căci n-ar exista împărțiri şi neînțelegeri între oameni dacă păcatul n-ar fi împărțit firea în două. Aşadar, aceştia sunt imitatori adevărați ai Mântuitorului şi ai vieții Lui după trup. Căci, precum Acela, formând un tot cu ucenicii, a făcut toate comune şi pe Sine - Apostolilor, la fel şi aceştia, câți observă desigur cât mai corect buna rânduială a vieții - imită cu exactitate viața Apostolilor şi a Domnului. Aceştia râvnesc viața îngerilor, păzind ca şi aceia, cu exactitate viața în comun. La îngeri nu există ceartă, nici discuție, nici contradicție. Toate aparțin fiecăruia şi toți înmagazinează pentru ei înşişi toate bunurile. Căci bogăția îngerilor nu este materie care se descrie, care să se facă bucăți, dacă ar trebui să se împartă la mai mulți, ci este creație nematerială, bogăție a minții.

III

Şi pentru aceasta, bunurile rămân întregi ca ale fiecăruia şi pe toți îi fac bogați deopotrivă, fiind indiscutabil socotite ca o realizare proprie a lor. Căci contemplarea celui mai înalt bun şi posesia celei mai clare dintre virtuți este agoniseala (comoara) îngerilor, către care este îngăduit tuturor să privească şi fiecare să ia întreaga cunoaştere şi posesie a lor. Asemenea acestora sunt asceții adevărați; ei nu urmăresc cele pământeşti, ei caută cele cereşti, şi toți, fiecare în parte, dobândesc întreg acest tezaur pentru ei înşişi prin distribuire care nu separă în părți. Căci este vorba de posesia virtuții şi de bogăția faptelor şi de lăcomia vrednică de laudă şi de răpire fără (a provoca) vărsare de lacrimi şi de lăcomia care se încununează, unde cel care nu este harnic este vinovat. Toți răpesc şi nimeni nu este păgubit şi pentru aceasta pacea este răsplătită (premiată) cu bogăția. Aceştia răpesc de la înaintaşi bunurile împărăției anunțate, pentru că prezintă viața lor virtuoasă şi comuniunea lor cu o copie exactă a felului de viață şi a situației de dincolo. Aceştia au realizat sărăcia în mod desăvârşit pentru că nu au nimic propriu, ci toate aparțin tuturor. Aceştia au arătat cu înțelepciune cât de mari bunuri ne-a adus întruparea Mântuitorului, pentru că firea dublă a oamenilor, care a fost făcută bucăți a fost readusă, atât cât a depins de ei, la ea însăşi şi la Dumnezeu. Pentru că acesta a fost, pe scurt, scopul coborârii după trup a Mântuitorului: să readucă firea omenească la ea însăşi şi la El; şi după ce va şterge reaua împărțire în două, să restabilească vechea unire, aşa cum un foarte bun doctor reuneşte prin remedii salvatoare corpul care a fost despărțit în multe părți.

IV

Am relatat acestea, nu ca să arăt dorința mea de glorie şi să înalț prin cuvinte realizările celor care viețuiesc chinovitic (căci cuvintele nu au putere atât de mare, încât să laude lucrurile mari, ci mai degrabă să le umbrească prin slăbiciunea expunerii), ci ca să relatez după putere şi să arăt mulțimea şi mărimea realizării. Căci ce ar putea să ajungă la egalitate, prin comparație cu acest bun? Pentru că, acolo unde există un tată care imită pe Tatăl ceresc şi mulți copii care se străduiesc cu râvnă să se depăşească unul pe altul prin acte de condescendență față de întâistătător, acolo copiii trăiesc în bună înțelegere între ei şi primesc pe tată cu faptele lor virtuoase, fără să atribuie firii cauza viețuirii împreună, ci pentru că împlinesc cuvântul îndrumător şi păzitor al viețuirii în comun mai sigur decât firea şi pentru că se țin uniți prin legătura Sfântului Duh. Aşadar, cu ce chip din lume ar putea să fie reprezentată puterea (acestei) realizări? Cu nici un chip de pe pământ; singur chipul cel de sus rămâne. Tatăl Cel de sus este calm, fără pasiune, şi El îi atrage pe toți (numai cu cuvântul). Copiii Tatălui de sus nu sunt întinați; curățenia i-a făcut fii şi pe aceştia. Dragostea uneşte cele de sus; dragostea i-a unit şi pe aceştia între ei. În realitate, însuşi diavolul depune armele în fața acestei falange, pentru că este insuficient pentru atât de mulți luptători, care se rânduiesc în ordine de luptă împotriva lui bine înarmați şi reuniți, dar atât de bine strânşi între ei, prin dragoste şi protejați de Duhul (Sfânt), ca un baraj, încât nici cea mai mică dintre săgețile lui nu reuşeşte să se strecoare. Ia aminte, împreună cu mine la lupta cu suflet unit a celor şapte Macabei şi vei găsi că aceştia erau uniți mai cald. Referindu-se la aceştia, proorocul David a exclamat în psalmi: *“Iată acum ce este bun şi ce este frumos decât numai a locui frații împreună“*;[55] şi înțelegea prin “bun“, viața stimată şi prin “frumos“, plăcerea care ia naştere din buna înțelegere şi din unire. Toți câți trăiesc această viață cu exactitate, mi se pare că imită cea mai înaltă virtute.

Capitolul XIX
Se cuvine ca ascetul să treacă la viața ascetică cu examinare hotărâtă, şi despre supunere

Pentru cei care au minte pătrunzătoare, prin expunerea caracteristicilor vieții ascetice, cuvântul a înfrumusețat îndrumarea (canonul) vieții. Dar fiindcă se cuvine ca pentru frații mai simpli să fie

[55] Psalmi 132, 1.

expuse şi mai clar regulile acestei vieți, cu referire la fiecare, către aceasta ne vom şi îndrepta acum.

Aşadar, cel care vine la o astfel de viață, înainte de toate, trebuie să aibă o gândire fermă şi neclintită şi de nezdruncinat şi o asemenea bună dispoziție încât duhurile răutății să n-o atace şi să n-o schimbe şi să arate perseverența martirilor cu tărie de suflet până la moarte; în plus, trebuie să fie ataşat poruncilor lui Dumnezeu şi să fie ascultător superiorilor (stareților); căci aceasta este sinteza vieții (ascetice). Adică, aşa cum Dumnezeu, Care este şi se socoteşte demn să fie numit Tatăl tuturor, cere ascultare absolută de la cei care-I slujesc, la fel şi părintele duhovnicesc între oameni, care adaptează poruncile lui la legile lui Dumnezeu, pretinde ascultare indiscutabilă. Căci dacă cel care se consacră unei lucrări mecanice, care ne este folositoare pentru viața prezentă, se supune întru totul tehnicianului şi nu-l contrazice deloc în dispozițiile lui, nici chiar când acesta ar lipsi puțin din apropierea lui, ci tot timpul este cu ochii la maestru şi primeşte mâncarea şi băutura şi felul de viață pe care acela i-l hotărăşte, cu atât mai mult cei care vin să învețe pietatea şi egalitatea, după ce se conving pe ei înşişi că vor putea să dobândească de la superior (stareț) această cunoaştere, vor oferi superiorilor disciplină deplină şi ascultare absolută în orice, şi nu vor cere explicații pentru porunci, ci vor îndeplini lucrul care li s-a poruncit; dar dacă n-ar şti ceva din cele care contribuie la mântuire, se va îngădui să întrebe şi să învețe în mod cuviincios şi cu respectul cuvenit. Dar fiecare om trebuie să se străduiască, încât să nu fie înjosită măreția sufletului prin revolta plăcerilor. Căci, cum ar mai putea sufletul care a fost absorbit jos de plăcerea cărnii, să privească cu ochiul liber spre lumina cu care se înrudeşte şi se înțelege uşor? Pentru aceasta trebuie înainte de toate să exercite cumpătarea, care este paznicul sigur al înțelepciunii şi nu îngăduie gândirii stăpâne să rătăcească ici şi colo. Căci, precum apa țâşneşte drept spre suprafață prin canale sub presiune şi nu poate să se împrăştie aiurea, la fel şi cugetarea oamenilor; căci cumpătarea, ca un canal impenetrabil, care este presat din toate părțile, se va înălța în cele din urmă, ca din frica de a se mişca, spre dorința celor mai înalte, fiindcă nu are unde să se împrăştie. Căci nu este cu putință vreodată ca să stea fix cel care a primit de la creator firea de a se mişca fără încetare; iar când este împiedicat să se mişte către cele deşarte, este cu neputință să nu urmeze drumul drept al adevărului. Dar cumpătare socotim că înseamnă nu numai abținerea de la mâncăruri (fiindcă aceasta o realizează şi mulți dintre filosofii elini), ci înainte de toate nedistrarea ochilor. Căci ce folos este dacă te abții de la mâncăruri, dar mănânci cu ochii pofta adulterului, sau cu voința ta asculți cu urechile strigăte deşarte şi diavoleşti? Nu foloseşte la nimic să te abții de la mâncăruri, dar să nu te abții de la aroganța mândriei şi vanității şi de la alte patimi. Într-adevăr, la ce foloseşte

să fii cumpătat la mâncăruri, dar să nu te abţii de la gânduri rele şi deşarte? Pentru aceasta şi Apostolul a spus: *"Mă tem cu nu cumva să abată gândurile voastre"*.[56] Aşadar să fim cumpătaţi, de la toate acestea, pentru ca să nu ajungă şi la noi acuzaţia Domnului, că strecurăm ţânţarul şi înghiţim cămila.[57]

Capitolul XX

Nu trebuie să se urmărească întreţinerea de convorbiri cu rudele care trăiesc în viaţa civilă, sau să se poarte grijă de lucrurile acestora

I

Aşadar, se cuvine ca de neamuri şi de prieteni şi de părinţi să fim separaţi cu starea sufletească, aşa cum vedem pe cei morţi că lipsesc dintre cei vii. Căci acela care cu adevărat s-a încredinţat luptelor virtuţii şi a renunţat la toată lumea, împreună cu cele ce îi aparţin ei, şi ca să mă exprim mai deplin, s-a răstignit pe sine, acela a murit pentru lume şi pentru toţi cei din lume, fie că sunt părinţi, fie că sunt fraţi, fie că aparţin rudeniei de a treia sau de a patra sau de o mai îndepărtată treaptă. Aşadar, dacă părinţii se separă de viaţa (lumească) şi îmbrăţişează viaţa copilului, ei sunt rude cu adevărat, dar nu mai ocupă locul de părinţi, ci locul de fraţi. Căci cel mai adevărat părinte, primul, este Tatăl tuturor, iar al doilea după Acela este superiorul (stareţul) vieţii duhovniceşti. Dar dacă neamurile rămân să păstreze viaţa de mai înainte, ele sunt parte a lumii de care noi ne-am separat şi nu se aseamănă deloc cu cei care au lepădat pe omul trupesc şi au refuzat reconcilierea cu aceştia. Iar cel care acceptă cu sârguinţă prietenia celor din lume, să se îndeletnicească tot timpul împreună cu ei, instalează în sufletul lui, prin întâlnire (convorbire) permanentă, stările sufleteşti ale acelora. Şi atunci, după ce mintea lui a fost cuprinsă din nou de gândirea lumească, îi slăbeşte rezistenţa cea bună, se desparte de gândirea duhovnicească, îi revine în suflet indispoziţia anterioară şi este rănit de cel vrăjmaş, care tulbură viaţa duhovnicească prin rudenia după trup.

II

Aşadar, pentru neamuri să dorim cele mai bune (lucruri), dreptatea, numele bun şi pietatea şi pe acelea pe care noi le socotim cinstite. Căci acestea e bine să ni le dorim şi nouă, ca şi acelora al căror interes este să

[56] II Corinteni 11, 3.
[57] Matei 23, 24.

beneficieze de la noi. Noi însă să ne debarasăm gândurile de grija şi preocuparea pentru aceia. Căci diavolul, văzând că am lepădat orice grijă lumească şi ne îndreptăm bine înarmați spre cer, vâră în noi ideea pentru neamuri, ne pregăteşte să purtăm grijă de afacerile lor şi astfel face ca gândul nostru să se preocupe cu griji lumeşti; care anume, este averea neamurilor şi dacă este îndeajuns sau lipseşte, care sunt câştigurile pe care le realizează din tranzacțiile lor, şi cât creşte averea lor, care sunt pagubele ce li se întâmplă din împrejurări nefericite ale vieții şi cu cât se micşorează averea existentă; şi îl face să se bucure de bunăstarea lor, dar să se neliniştească de nereuşitele lor; să aibă împreună cu ei aceiaşi vrăjmaşi (chiar dacă după porunca lui Dumnezeu nu trebuie să avem nici un vrăjmaş[58]), şi se bucură împreună cu prietenii, care nu prețuiesc după cum se cuvine, de multe ori, familiaritatea duhovnicească, dar se bucură chiar de câştigurile nedrepte şi ilegale ale lor şi îşi vâră iarăşi în cuget toate preocupările rele ale problemelor lumeşti, pe care, după ce le-am îndepărtat, le-am primit în gândurile noastre duhovniceşti, şi după ce cultivă din nou în suflet gândirea pământească şi lumească, suprimă pe ascetul lăuntric şi pregăteşte pe curajosul care poartă numai pe deasupra forma ascetului, dar nu mai este deloc preocupat de virtuți. Iar de multe ori, din cauza interesului (favoritismului) puternic pentru neamuri, ascetul îndrăzneşte să săvârşească şi ierosilie, ca să remedieze nevoia neamurilor. Pentru că toate câte s-au strâns pentru sfinți, care s-au afierosit pe ei înşişi lui Dumnezeu, sunt socotite şi privite ca sfinte şi adevărate ofrande. Aşadar, cel care îşi însuşeşte ceva dintre acestea devine ierosil (necinstitor de cele sfinte).

III

Aşadar, după ce am cunoscut paguba de nesuportat pe care o provoacă bunăvoința față de neamuri, să ne îndepărtăm de grija lor, ca să nu fie ea o armă diavolească. Pentru că Însuşi Domnul a oprit legătura şi familiaritatea de acest fel, când n-a îngăduit unuia din ucenicii Lui nici chiar să-şi ia rămas bun de la cei ai casei lui, iar altuia nici să îngroape trupul mort al tatălui său. Aşadar, celui care a vrut să-şi ia la revedere de la neamurile lui i-a spus că: *“Nimeni care pune mâna pe plug şi se uită îndărăt nu este potrivit pentru împărăția lui Dumnezeu“*.[59] Iar celuilalt care a voit să-şi îngroape pe tatăl său, i-a spus: *“Urmează-Mi“*,[60] şi *“Lasă morții să-şi îngroape morții lor“*.[61] Deci, cu toate că amândoi au părut că cereau lucruri

[58] Matei 5, 44.
[59] Luca 9, 62.
[60] Luca 9, 59.
[61] Luca 9, 60.

foarte raționale şi foarte drepte, Mântuitorul n-a consimțit şi pentru nimic în lume n-a lăsat pe ucenicii împărăției cerurilor să se despartă de El, pentru ca să nu fie abătuți de înclinarea stărilor sufleteşti pământeşti şi trupeşti şi să facă sau să cugete ceva nedemn de grija înaltă şi cerească; pentru că nu se îngăduie celor ce poartă grija celor cereşti să se îndeletnicească cu lumea, după ce au abandonat-o şi după cuget au devenit supraoameni. Dar dacă cineva ar întreba cum, atunci, legea porunceşte să ne îngrijim de neamuri, spunând: *"De cei de un neam cu tine nu te ascunde"*,[62] şi la fel şi Apostolul: *"Dacă cineva nu poartă grijă de ai săi şi mai ales de ai casei sale, s-a lepădat de credință şi este mai rău decât un necredincios"* [63] acestuia îi vom da răspuns scurt, că dumnezeiescul Apostol a spus aceasta pentru cei din lume, care au bogăție materială şi pot să îndulcească lipsa neamurilor. De asemenea şi legea spune acestea, şi ca să fiu mai scurt, față de cei vii, nu față de cei morți, fiindcă cei morți într-adevăr nu au o asemenea obligație.

IV

Dar tu ai murit şi te-ai răstignit pentru toată lumea. Pentru că ai lepădat bogăția materială şi ai iubit sărăcia, te-ai făcut ofrandă lui Dumnezeu şi ai devenit obiect de preț al lui Dumnezeu. Deci, ca un mort eşti liber de orice obligație față de neamuri şi ca un sărac nu ai nimic ca să le oferi. Nici chiar de roadele muncii tale manuale nu-ți este îngăduit să dispui pentru oameni, pentru că nu mai ai putere nici asupra corpului tău, ca ofrandă (făcută lui Dumnezeu), ci trebuie să trăieşti numai împreună cu asceții, pentru că şi aceştia sunt întru totul afierosiți lui Dumnezeu. Aşadar, cum ți s-ar potrivi ție cuvintele care au fost amintite de Sfintele Scripturi? Sau cum nu vei păcătui dacă ai contraveni făgăduințelor tale cu privire la viața ascetică?

Capitolul XXI
Nu se cuvine să se separe nimeni de comunitatea frățească spirituală

I

Într-adevăr şi despre aceasta trebuie să fim încredințați în mod clar, căci cel care a intrat o dată în legătură şi împreună-viețuire într-o comunitate frățească duhovnicească nu mai poate să se retragă şi să se

[62] Isaia 58, 7.
[63] I Timotei 5, 8.

despartă de cei cu care s-a legat. Pentru că, dacă oamenii unindu-se adeseori în comuniune chiar de viață materială nu pot, din cauza înțelegerilor asupra cărora s-au pus de acord, să se despartă, sau - altfel - cel care ar face aceasta este supus, ca vinovat, la sancțiunile stabilite (de legi), cu atât mai mult cel care s-a angajat la împreună-viețuire duhovnicească, (angajare) care este de nedezlegat şi veşnică, nu poate să se separe şi să se despartă pe sine de aceia cu care s-a unit. Iar dacă ar face-o, se expune pe sine celor mai grele pedepse de sus ale lui Dumnezeu. Căci dacă o femeie care s-a căsătorit şi are unire trupească cu bărbatul ei, şi ar fi dovedită complotând împotriva lui, se condamnă la moarte, cu atât mai mult se face vinovat pentru separare cel care s-a unit în comuniune duhovnicească, având ca martor şi mijlocitor pe Însuşi Duhul Sfânt.

II

Aşadar, precum mădularele trupului, care sunt unite cu legătură fizică, nu pot să se separe de corp, sau, dacă se separă, ceea ce s-a separat moare, la fel şi ascetul, fiindcă este legat de comunitatea frățească şi este legat cu legătura Duhului, care este legătură mai puternică decât legătura fizică, nu are dreptul să se separe de ceilalți cu care s-a legat. Iar dacă ar face aceasta este mort în suflet şi este lipsit de harul Duhului, pentru că a contravenit convenției frățeşti întărită de Acesta. Şi dacă cineva ar spune că unii dintre frați sunt răi, - fiindcă n-ar putea să-i acuze, fără îndoială, pe toți, din moment ce n-au făcut comuniunea cu scop rău, aşa încât toți să fie răi conform înțelegerii - dacă, deci, ar spune că unii frați sunt răi şi din neatenție dezorganizează binele, neglijează bunacuviință, nu observă disciplina care este proprie asceților şi pentru aceasta trebuie să se separe de ei, acesta n-a înțeles îndeajuns justificarea pentru separare; pentru că nici Petru sau Andrei sau Ioan nu s-au detaşat de restul Apostolilor din cauza răutății lui Iuda, nici alt apostol n-a recurs la această justificare ca motiv ca să se despartă, şi nici n-a fost împiedicat în ascultarea lui față de Hristos de răutatea aceluia; dimpotrivă, s-au supus învățăturii Domnului şi au urmat pietatea şi virtutea, fără ca, desigur, să se îndrepte spre răutatea aceluia. Astfel cel care ar pretinde că a fost nevoit să se despartă de comuniunea duhovnicească din cauza celor răi, n-a găsit bună justificarea pentru nestatornicia lui, ci este pământ pietros, unde, din cauza nestatorniciei cugetului lui, nu poate să prindă rădăcină cuvântul adevărului; şi n-a rezistat în viața virtuții din cauza asaltării micii ispite sau a nestăpânirii patimilor, şi îndată s-a uscat tânărul vlăstar al învățăturii de căldura mare a patimilor; ci, concepând după propria-i informare pretexte uşoare şi neîndestulătoare pentru apărare înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, se înşeală cu uşurință şi pe sine. Căci nimic nu este mai uşor

(pentru om) decât să se înşele pe sine, fiindcă fiecare se socoteşte hărăzit să-şi fie sieşi judecător, socotind că cele plăcute sunt şi folositoare.

III

Aşadar, un astfel de om care va judeca alături de adevăr, să fie blamat ca făcându-se motiv de sminteală pentru mulți, adică îndemnând totdeauna cu exemplul lui rău spre râvnirea unor acțiuni asemănătoare şi făcându-se moştenitorul acelui "vai": *"Mai bine i-ar fi lui să-şi atârne de gât o piatră de moară şi să fie aruncat în adâncul mării"*.[64] Căci atunci când sufletul se va obişnui cu îndepărtarea de cele vrednice, se umple cu multă necumpătare, lăcomie şi îmbuibare, minciună şi tot felul de lucru necinstit; şi în cele din urmă se prăpădeşte în prăpastia răutății, fiind încercat cu cele mai josnice răutăți. Aşadar acela care este instituit îndrumător al acestor oameni să aibă în vedere pentru câte suflete se face vinovat de pieire, mai ales atunci când n-ar fi în stare să ia asupra-şi nici răspunderea propriului său suflet. Căci pentru ce unul ca acesta nu imită mai degrabă pe marele Petru şi nu se face pentru ceilalți exemplu de adevărată credință şi de luptă pentru cele bune, aşa încât cu strălucirea luminii faptelor lui şi cei care se găsesc în întunericul răutății să fie îndrumați spre mai bine? Şi apoi dreptul Noe n-a spus înaintea lui Dumnezeu: trebuie să fug de lume, căci toți sunt răi, ci mai degrabă a rezistat ca un atlet şi curajos, şi în adâncul răutății şi-a păstrat neclătinată pietatea, şi n-a cârtit deloc împotriva lui Dumnezeu, ci cu răbdare şi cu nezdruncinată tărie în luptă cu valurile impietății şi-a salvat barca pietății. Şi Lot în Sodoma în timp ce se învârtea în mare impietate, nelegiuire şi nedreptate, şi-a păstrat virtutea întreagă, fără să fie abătută în vreo parte de ispitele rele; ci, dimpotrivă, în mijlocul omorâtorilor de oaspeți, şi a acelora care, dispreţuiau mult şi contraveneau legilor naturale şi-a păstrat neîntinată sfințenia, el, pe cât i-a fost cu putință, a îndemnat la aceasta şi pe alții, învățând binele prin fapte înainte (de a-l învăța) prin cuvinte. Tu, însă, aduci ca pretext neglijențele fraților, fie că sunt reale, fie că sunt inventate de tine, concepând îndepărtarea (apostazia) şi imaginând contravenirea Sfântului Duh, şi pregăteşti calomnierea fraților ca perdea pentru răutatea ta şi pentru lenevia ta în ostenelile cele pentru virtute.

IV

Aşa încât, cel care a fost astfel înțelepțit prin exemple, să accepte cu plăcere unirea Duhului, pe care a primit-o când a fost instruit ca prunc în învățătura cerească. Căci nici nu s-a întâmplat ca unul din degetele mâinii

[64] Matei 18, 6.

să fi suferit ceva din cele dureroase, şi celălalt s-a şi pregătit să suporte cu curaj tăierea; însă mai întâi va dispărea durerea tăierii şi apoi rămâne el ferm, aşa încât să împlinească pentru corp lipsa degetului care a fost primejduit, iar mâna să nu piardă în întregime membrele ei fizice şi să fie lipsită astfel de rânduiala respectivă, care a fost socotită potrivită şi de natură. Să raportezi acum exemplul la cazul ascetului şi să cercetezi cât de mare durere şi neorânduială provoacă prin tăiere (desprindere) celor cu suflete sensibile şi cum se pregăteşte pe sine ca mort şi rupt de viață. Iar că superiorul (starețul) nu va dori să îndrumeze pe ucenicul lui spre răutate, aşa încât îndrumarea rea a dascălului să devină pentru ucenic pretext de separare şi îndepărtare, să reflectăm, dacă doreşti astfel: Ce este tatăl? şi ce este dascălul? Şi unul şi altul sunt dascăli (pentru copii). Dar unul se roagă şi doreşte cu râvnă cele mai bune pentru copil, iar celălalt le doreşte pentru ucenici. Căci natura părinților este să se roage ca fiii lor să devină cât se poate mai buni şi mai înțelepți, mai cinstiți şi mai cumpătați, aşa încât copiii să realizeze progrese, iar părinții să se mândrească prin raportarea către ei a virtuților copilului. Profesorii (maeştrii) de gimnastică, de altă parte, se îngrijesc ca aceia pe care îi pregătesc să devină foarte curajoşi şi îndemânatici în mod excepțional, aşa încât, pe de o parte, cu forța corporală şi cu experiența să lupte aşa cum trebuie şi să câştige victorii strălucite împotriva adversarilor, iar pe de altă parte, lupta lor bine disciplinată să devină un merit clar al maeştrilor. Căci este în firea oricărui dascăl să vrea ca ucenicii lui să-şi însuşească cu toată precizia cele ce i s-au predat. Aşadar, din moment ce astfel este firea părinților, cum nu se va ruga şi dascălul sfințeniei ca ucenicul lui să se dovedească în mod desăvârşit fără răutate şi înțelept în înțelepciunea duhovnicească şi mai ales când ştie în mod clar că după ce ucenicul ajunge astfel, acesta şi de oameni va fi lăudat şi de la Hristos va primi cununi strălucite, pentru că pe ucenicii Lui, sau mai bine pe frații Lui[65], cum prefera Hristos să-i numească, i-a făcut, prin grija Lui, vrednici de familiaritate față de El.

V

Dar să analizăm şi celălalt (aspect), anume, dacă ucenicul devine rău din cauza îndrumării lui, ruşinea dascălului, la festivitatea universală a judecății, va fi jalnică; şi acesta nu numai că va fi ruşinat înaintea tuturor puterilor cereşti, ci va fi şi pedepsit. Pentru care motiv, deci, s-ar putea ca superiorul (starețul) să nu vrea ca ucenicul lui să devină cinstit şi îngăduitor? Dar şi după alt chip este nefolositoare pentru dascăl răutatea ucenicului. Anume fiindcă amândoi au înțeles să ducă împreună viața

[65] Matei 12, 49.

comună, ucenicul împărtăşeşte dascălului, primul, roadele răutăţii la care el ar participa, aşa cum şerpii veninoşi trec (descarcă) veninul întâi în cei care îi încălzesc; aşa încât să fie clar din orice punct de vedere, că, - şi din natura lucrurilor şi din folosul pentru cel care învaţă -, acesta va dori şi se va strădui, în orice chip, ca ucenicul lui să devină cinstit şi milostiv. Căci, dacă dascălul este stăpânit de răutate şi perversitate, către acest scop va îndruma şi pe ucenicii pe care îi învaţă; iar dacă, dimpotrivă, este dascăl de virtute şi dragoste, nu cred că el va dori ca ucenicul lui să ajungă la un rezultat opus străduinţelor lui. Aşadar, pentru cel care doreşte să se despartă de felul duhovnicesc (de viaţă) orice justificare ar putea fi socotită dreaptă. Dar s-a arătat că motivul unei asemenea hotărâri a lui (de a se separa) este neînfrânarea patimilor, indiferenţa (lipsa de compasiune) faţă de suferinţe şi uşurinţa şi nestatornicia judecăţii lui. Căci acesta n-a auzit despre proorocul David că *"fericiţi sunt cei ce păzesc judecata"* [66]; cei care păzesc nu cei care risipesc (suprimă). Aceştia sunt cei care s-au asemănat celor neînţelepţi, care au aşezat pe nisip, adică pe convingere nehotărâtă, temelia zidirii duhovniceşti, pe care o destramă şi o risipesc puţine picături ale ispitelor şi un scurt torent al ascultărilor celui rău (diavolului), după ce a fost distrusă temelia.

Capitolul XXII

Despre supunere mai pe larg

I

Am explicat în măsura în care a fost posibil, cum se cuvine să păzească unirea de nedezlegat cel care s-a unit o dată cu modul de viaţă duhovnicesc. Acum vom vorbi din nou despre supunere; mai înainte am relatat lucrurile pe scurt, acum le vom expune mai pe larg şi vom arăta câtă supunere cere cuvântul Scripturii de la asceţi faţă de proiestos, şi de însăşi Sfânta Scriptură mă voi folosi ca să lămuresc măsura acestei (supuneri). Apostolul Pavel, în Epistola către Romani, porunceşte să se supună tuturor înaltelor stăpâniri, stăpânirilor lumeşti, nu celor duhovniceşti[67]; şi a lămurit aceasta cu cele pe care le-a adăugat, când a vorbit despre dări (impozite) şi despre stăpâniri, şi a explicat că acela care se împotriveşte, şi în cel mai mic lucru, stăpânirii, se împotriveşte lui Dumnezeu[68]. Aşadar, dacă legea dumnezeiască a atribuit atât de mare supunere din partea celor credincioşi faţă de dregătorii lumii acesteia, care au primit autoritate după lege

[66] Psalmi 105, 3.
[67] Romani 13, 1.
[68] Romani 13, 7, 2.

omenească - cu toate că atunci aceştia trăiau nepios -, cât de mare supunere trebuie să arate ascetul față de acela care a fost făcut dregător de Dumnezeu şi a primit autoritate de la legile Aceluia? Aşadar, cum nu se va împotrivi poruncii lui Dumnezeu cel care se împotriveşte superiorului (stareţului)? De altfel şi Apostolul porunceşte în mod categoric să ne supunem superiorilor duhovniceşti întru toate, căci spune: *"Ascultați pe conducătorii voştri şi vă supuneți lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre, având să dea de ele seamă, ca să facă aceasta cu bucurie şi nu suspinând, lucru care n-ar fi spre folosul vostru"*.[69] Aşadar, dacă lipsa supunerii față de normele vieții ascetice este păgubitoare, trebuie să urmărim ceea ce ne este mai folositor. Căci ceea ce este nefolositor pricinuieşte - ştim - mare pagubă, (dar) şi energia pentru pocăință şi îndreptare.

II

Se cuvine, deci, să râvnim îndeosebi supunerea sfinților, pe care au arătat-o ei față de Dumnezeu, dacă vrem cu adevărat să arătăm supunere după chipul cel drept, folosind ca îndestulător acest exemplu pentru cazul nostru. Şi să nu socotească nimeni că vrem să întărim supunerea față de egumeni, folosind exemple exagerate şi că îndrăznesc să compar în chip nesocotit supunerea față de oameni cu supunerea față de Dumnezeu. Pentru că n-am recurs să fac o asemenea comparație de la mine, ci fiind sprijinit de înseşi Dumnezeieştile Scripturi. Căci ia aminte ce spune Domnul în Evanghelii, când hotărăşte supunere pentru ucenicii Lui: *"Cine vă primeşte pe voi, pe Mine Mă primeşte"*[70], şi în altă parte: *"Cel care vă ascultă pe voi, pe Mine Mă ascultă, şi cel care se leapădă de voi, se leapădă de Mine"*.[71] Iar că ceea ce s-a spus pentru Apostoli, s-a legiferat pentru toți cei care vor conduce (Biserica), după aceştia, este posibil să se demonstreze cu multe mărturii neîndoielnice ale dumnezeieştii Scripturi şi cu alte dovezi foarte clare. Aşa încât şi noi vom întocmi cuvintele noastre în conformitate cu legile dumnezeieşti, socotind că trebuie să avem supunerea sfinților față de Dumnezeu ca model al supunerii față de proiestoşi.

Aşadar, cum au arătat Sfinții supunerea lor Stăpânului? Să amintesc pe Avraam care a primit poruncă să-şi lase casa, averea, proprietățile, neamurile, prietenii şi în plus să dorească cele opuse: înfrânarea, necunoscutul, rătăcirea, sărăcia, temerile, primejdiile şi câte greutăți urmează pe cei înstrăinați, şi că, fără întârziere, el s-a supus şi şi-a părăsit bunăstarea şi liniştea preferând în locul lor oboseala şi rătăcirea.

---

69 Evrei 13, 17.
70 Matei 10, 40.
71 Luca 10, 16.

III

Vezi, deci, pe cel mai desăvârşit ascet, dispreţuitor al oricărei fericiri lumeşti pentru Dumnezeu? Dar, să trecem la cele ce urmează: Într-adevăr, el ocupă Palestina, locul făgăduit de Dumnezeu spre şedere; dar, seceta cuprinzând ţara, s-a refugiat în Egipt, unde şi-a pierdut soţia; însă nu s-a descurajat, nici n-a cârtit împotriva planurilor lui Dumnezeu, socotind acestea ca răsplătiri ale supunerii lui; ci a suportat cu răbdare, nu o singură dată, chiar şi pe aceasta ce i s-a întâmplat din partea regelui gherarilor, (socotită) cea mai gravă dintre toate nedreptăţile. Căci a hotărât, fără ezitare, să se supună lui Dumnezeu; n-a cercetat ce plănuieşte Dumnezeu pentru el, ci cum să dovedească o supunere cât mai desăvârşită şi fără reproş. Cu siguranţă, pentru aceasta a şi avut, în cele din urmă, de la Dumnezeu pe Isaac, care a fost răsplătirea şi darul rugăciunii şi credinţei; dar când l-a văzut pe acesta că a înaintat în vigoarea tinereţii şi că ar procura părinţilor lui bune speranţe pentru succesiunea şi înmulţirea descendenţilor lor, atunci, după atâtea nădejdi, Avraam a primit poruncă de la Dumnezeu să urce pe un munte înalt şi să aducă jertfă lui Dumnezeu pe cel pe care i l-a dat. Atunci a primit acel glas îngrozitor şi sarcina înfricoşătoare şi porunca şi zgomotul peste puterea firii, şi a suportat-o liniştit, fără să-şi piardă raţiunea şi fără să-şi piardă curajul, ci ca şi cum ar fi trebuit să jertfească un oarecare miel, astfel cu mintea liniştită şi netulburată, a purtat jugul ascultării şi a mers cu copilul să împlinească porunca, fără ca, - nici chiar în acest caz -, să comenteze hotărârea lui Dumnezeu sau să-L critice; dimpotrivă a fost atent numai la sine, cum să împlinească, fără vreo lipsă, ascultarea. Astfel şi-a atras şi coroana strălucită şi a stabilit şi pentru toată lumea coloană de sprijin pentru credinţă şi supunere. Fără îndoială ar fi posibil să ne referim şi la ascultarea celorlalţi străluciţi sfinţi ai Vechiului Testament, pentru ca asceţii să înveţe supunerea fără contestare; totuşi, ca să nu lungim prea mult cuvântul, vom îndruma pe fiecare, care doreşte să se înveţe, la studierea Sfintelor Scripturi şi ne vom referi la ucenicii Mântuitorului, arătând cum s-au supus şi cum au poruncit. Iisus le-a spus când se găseau încă la începutul uceniciei şi aşteptau ca, în curând, Stăpânul să domnească şi socoteau că şi ei nu se vor mai osteni deloc, nici nu vor mai fi primejduiţi, nici nu vor mai lucra, ci vor domni cu Hristos şi vor participa împreună cu El la mărirea împărătească şi la supraveghere şi la cinstire. Şi aceasta o dovedeşte Petru dojenind pe Iisus, când le vorbea despre însăşi patima Sa (ce urma să I se întâmple). Căci, spune Scriptura: *“Şi Petru, luându-L la o parte, a început să-L dojenească, zicându-I: Milostiv fii Ţie, Doamne! Să nu-Ţi fie Ţie*

aceasta!"[72], arătând prin aceasta că nimeni nu rămânea în vreun fel în situație rea; dar aceasta o dovedesc şi fiii lui Zevedei, când au trimis pe mama lor să roage pe Domnul ca să le facă favoarea de a sta la loc de cinste unul de-a dreapta şi altul de-a stânga Lui. Căci dacă n-ar fi crezut că va domni îndată, n-ar fi îndrăznit să-I ceară aceasta, având în minte scaunul Mântuitorului de-a dreapta Tatălui din ceruri.

IV

Aşadar ce a spus celor care aşteptau şi nădăjduiau acestea? *"Iată Eu vă trimit pe voi ca pe nişte oi în mijlocul lupilor"*.[73] Şi în timp ce au auzit un lucru atât de mult opus față de nădejdea lor, ei n-au zis: cu alte nădejdi Te-am urmat, şi ce lucruri opuse celor nădăjduite ne porunceşti? Plăcere, (comoditate) aşteptam şi ne trimiți în primejdii? Cinstiți am nădăjduit şi la necinstiri ne împingi? Domnie aşteptam, şi ne porunceşti să fim prigoniți şi să fim slujitori tuturor? Nimic din acestea n-au spus, cu toate că au auzit mai multe şi mai rele decât cele relatate, precum: *"Atunci vă vor da pe voi spre asuprire şi vă vor ucide şi vei fi urâți de toate neamurile, din pricina numelui Meu"*[74]; *"Încă şi la dregători şi la regi vei fi duşi pentru Mine"*.[75] Şi în timp ce au auzit toate acestea împotriva aşteptării lor, au aplecat gâtul cu înțelegere, au primit jugul şi au mers cu hotărâre la primejdii, în adunări publice, la dispreţuiri, la lapidări[76], la loviri cu bastonul, la necinstiri, la răstigniri, la morți diferite; şi au îndurat toate acestea cu atâta bunăvoie, încât se bucurau şi sărbătoreau în mod fericit, atunci când se învredniceau să fie părtaşi la patimile lui Hristos; căci precum relatează Scriptura: *"se bucurau că s-au învrednicit să sufere ocară pentru numele Lui"*.[77] O asemenea supunere se cere să arate şi ascetul după Dumnezeu față de egumen[78]; căci aşa cum s-a arătat mai înainte, Hristos a pregătit pe ucenici ca să imprime oamenilor acest fel de viață. Pentru că stareţul (categumenul) nu este nimic altceva decât cel care ține locul Mântuitorului şi mijloceşte între Dumnezeu şi om şi oferă lui Dumnezeu mântuirea celor care i s-au încredințat lui.

---

[72] Matei 16, 22.
[73] Matei 10, 16
[74] Matei 24, 9
[75] Matei 10, 18.
[76] Loviri cu pietre.
[77] Fapte 5, 41.
[78] Prin "egumen", Sf. Vasile cel Mare înțelege pe cel care conducea una din mănăstirile din cuprinsul aşezământului, în care puteau fi mai multe asemenea mănăstiri; conducătorul întregului aşezământ, deci al tuturor egumenilor şi proistoşilor, era stareţul sau categumenul (καθηγουμενοσ).

V

Şi aceasta o învăţăm de la Însuşi Hristos, când a instituit pe Petru ca păstor, după El, al Bisericii Lui, când i-a zis: *"Petre, Mă iubeşti tu mai mult decât aceştia? Paşte oile Mele"*,[79] dar a împărtăşit putere egală tuturor păstorilor şi dascălilor care vor urma după aceştia. Şi dovada acesteia (puterii egale) este că toţi leagă şi dezleagă la fel ca şi acela. Aşadar, precum oile se supun păstorului, îndreptându-se în direcţia pe care le-o arată păstorul, la fel trebuie să se supună şi asceţii, după Dumnezeu, stareţilor (categumenilor), fără să comenteze poruncile când sunt curate de păcat, ci să le împlinească cu toată bunăvoinţa şi râvna. Căci aşa cum cel care creează sau cel care zideşte foloseşte fiecare instrument al artei lui, după voia lui, iar instrumentul nu poate să spună că nu va îndeplini lucrarea pentru care îl mânuieşte artistul, ci se supune mâinii care îl conduce, la fel se cuvine ca şi ascetul, ca instrument care contribuie prin artist la completarea zidirii duhovniceşti, trebuie să se supună în toate în care egumenul socoteşte că nu e bine să conducă el, ca să nu păgubească desăvârşirea lucrării duhovniceşti, neprocurându-şi propria-i trebuinţă. Şi aşa cum instrumentul nu hotărăşte el ce lucrare trebuie să facă în artă, la fel şi ascetul trebuie să nu-şi aleagă singur lucrările, ci să lase dorinţa lui la înţelepciunea şi judecata artistului. Pentru că înţelepciunea stareţului (categumenului) ştie să cerceteze, cât mai exact posibil, caracterul şi patimile şi dorinţele sufleteşti şi să stabilească în mod corespunzător ceea ce îi trebuie fiecăruia. Pentru aceasta se cuvine, într-adevăr, ca nimeni să nu se împotrivească dispoziţiilor lui, ci să fie încredinţat că cunoaşterea şi îngrijirea personală este mai grea decât toate, pentru că din fire există în oameni iubirea de sine şi fiecare om este lipsit de judecată dreaptă din cauza grijii deosebite faţă de sine; în timp ce cunoaşterea şi îngrijirea din partea altei persoane este mai uşoară, pentru că patima iubirii de sine la cei care judecă pe alţii nu constituie piedică pentru o dreaptă cunoaştere (un diagnostic bun). Căci, dacă în sistemul ascetic se pune la temelie această armonie, cu uşurinţă va domni pacea între asceţi şi mântuirea va fi obţinută prin dragostea şi buna înţelegere dintre toţi.

[79] Ioan 21, 15.

Capitolul XXIII
Se cuvine ca ascetul să ia asupra sa cu multă plăcere şi lucrările dispreţuite

Se cuvine, deci, ca ascetul să ia asupra sa şi lucrări mai puţin preţuite, cu multă râvnă şi bună plăcere, cunoscând că tot ceea ce se face pentru Dumnezeu nu este (lucru) mic, ci mare şi duhovnicesc şi vrednic de ceruri şi ne procură răsplătiri cereşti. Aşadar, chiar dacă ar trebui să însoţească animalele de povară, care transportă bunurile pentru nevoile comunităţii frăţeşti, nu trebuie să se împotrivească, amintindu-şi de Apostoli, cum s-au supus cu plăcere poruncii Domnului, ca să aducă mânzul (de asin) şi socotind că şi cei pentru care au primit îngrijirea animalelor de povară sunt fraţii Mântuitorului; dar bunăvoinţa şi râvna pentru acestea se referă la Domnul, Care a spus: *"întrucât aţi făcut unuia dintre aceşti fraţi ai Mei, prea mici, Mie Mi-aţi făcut"*.[80] Iar dacă obţine răsplătiri pentru cei mai mici, cu atât mai mult le va obţine pentru cei aleşi, numai să nu socotească slujirea ca pretext al neglijenţei, ci să se aibă în vedere pe sine cu deosebită atenţie, ca să devină folositor şi pentru el şi pentru confraţii lui. Iar dacă ar fi nevoie să îndeplinească vreuna dintre lucrările mai puţin preţuite, să ştie că şi Mântuitorul a slujit pe ucenicii Lui şi n-a socotit (lucru) nedemn să facă pe cea mai dispreţuită dintre lucrări şi că este mare lucru pentru om să devină imitator al lui Dumnezeu, pentru că urcă prin înseşi aceste lucrări umilitoare la înălţimea aceleia pe care o imită. Aşadar, cine ar putea să spună că este umilitor ceva dintre cele pe care le-a făcut Dumnezeu?

Capitolul XXIV
Ascetul nu trebuie să dorească cinstiri şi demnităţi

I

Ascetul în nici un caz nu trebuie să dorească cinstiri. Pentru că dacă a dorit în această viaţă răsplătirile oboselilor şi faptelor lui, este nefericit din cauza retribuţiei, din moment ce pierde cele veşnice pentru cele trecătoare; iar dacă a preferat ca aici să nu lupte, nu va primi coroane în cer, că se cuvine ca nu numai să nu dorească cinstiri, ci, chiar când i s-ar oferi, să le refuze şi să le îndepărteze, pentru ca să nu devină cinstea de aici micşorarea cinstirii de sus. Căci întreaga viaţă prezentă este pentru lucrări

[80] Matei 25, 40.

şi lupte, în timp ce cea viitoare este pentru încoronări şi răsplătiri, aşa cum spunea marele Pavel, când era pe punctul să termine viaţa de aici şi să treacă la cea de dincolo: *“Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvârşit, credinţa am păzit. De aceea, mi s-a gătit cununa dreptăţii, pe care Domnul îmi va da-o” -* nu aici, ci - *în ziua aceea, El, Dreptul Judecător“.*[81] Şi iarăşi Mântuitorul spune: *“În lume necazuri veţi avea“.*[82] Şi din nou, acelaşi Pavel spune că: *“prin multe suferinţe trebuie să intrăm în împărăţia lui Dumnezeu“.*[83] Aşadar, dacă vrei să împărăţeşti în lumea viitoare, să nu doreşti aici plăcere şi cinstire, iar dacă ai avea necaz în lumea aceasta din pricina cuvântului, adică a adevărului, să ştii că vei împărăţi după aceea; căci această răsplată a fost hotărâtă pentru necazul de aici în schimbul binelui. Iar dacă, totuşi, nu vei avea necaz, să nu aştepţi coroane acolo, pentru că n-ai purtat aici luptele şi ostenelile care sunt hotărâte pentru coroane.

II

Aşadar, ascetul să nu dorească sub nici o formă onoruri şi nici să fie primul între ceilalţi. “*Căci oricine se înalţă pe sine va fi umilit, iar cel care se smereşte pe sine va fi înălţat“.*[84] Dacă ascetul se va înălţa pe sine, există Cel mare şi puternic Care îl va umili şi poate să-l coboare până la iad; dar dacă se va smeri pe sine, va fi înălţat în chip strălucit şi impresionant, pentru că Dumnezeu înalţă pe cel smerit după puterea ce îi este proprie. Aşadar, ascetule, priveşte în sus la Cel Care înalţă, într-adevăr, bine şi nu deznădăjdui pentru cele prezente; pentru că eşti luptătorul şi lucrătorul lui Hristos, Care te-a format să lupţi toată ziua şi să suporţi arşiţa soarelui toată ziua. Cum, nici nu s-a terminat ziua şi cauţi odihna? Aşteaptă seara, sfârşitul vieţii de aici, pentru ca, venind stăpânul casei să-ţi numere salariile tale. Căci, făcându-se seară, a zis stăpânul viei către îngrijitorul său: *“Cheamă pe lucrători şi dă-le plata“,*[85] şi nu la mijlocul zilei, nici plata la început. Aşteaptă, deci, sfârşitul vieţii şi atunci vei primi salariile după merit. Iar acum să ocupi ultimul loc, pentru ca atunci să primeşti pe cel dintâi[86].

[81] II Timotei 4, 7-8.
[82] Ioan 16, 33.
[83] Fapte 14, 22.
[84] Luca 14, 11.
[85] Matei 20, 8.
[86] Luca 14, 10.

Capitolul XXV
Despre modestie şi simplitate în felurile de mâncare

Într-adevăr ascetul trebuie să nu dorească varietate de mâncăruri şi nici sub falsa aparență a cumpătării, schimbarea felurilor de mâncare, pentru că aceasta răstoarnă buna ordine obişnuită şi provoacă tulburări, iar cel care aduce în felul ascetic de viață asemenea motive de tulburare se face moştenitorul acelui "vai"; Dar, chiar dacă o asemenea mâncare, cea sărată, preferată de sfinții părinți în locul altui condiment, este foarte puțină ca să completeze cina împreună cu apa şi legumele, să nu se invoce ca pretext evlavia vanitoasă, şi să se ceară, - ca şi cum se renunță la carne -, feluri de mâncare mai alese şi de mai bun gust; dimpotrivă, (ascetul) să moaie pe neobservate o mică bucată de pâine în fiertura de buruieni sărată şi să consume aceasta cu toată mulțumirea. Căci acea bucățică (de pâine) dacă ar fi aruncată în atâta apă sau în legume, dacă ar fi cazul, nu arată voluptate, ci este în realitate cea mai exactă şi mai aspră cumpătare. Aşadar, lucrurile de acest fel, ascetul pietății să nu şi le însuşească, pentru că ne abținem de la cele asemenea nu ca iudaizanții, ci evitând săturare deplină din vanitate.

Capitolul XXVI
Pe cel care tinde spre desăvârşire, ieşirea nu va putea sa-l păgubească

I

Dacă ascetul ar spune că se vatămă prin ieşirile sau prin călătoriile care se întreprind pentru îngrijirea de cele necesare comunității, şi pentru aceasta refuză să iasă, el n-a înțeles încă exactitatea ascultării şi nici nu s-a convins că pentru asemenea nerozii, singur faptul (că nu iese) nu desăvârşeşte. Să privească, deci, exemplele sfinților, cum au realizat ei ascultare desăvârşită, fără să se împotrivească sau să poarte controversă, nici în cel mai neînsemnat lucru, pentru vreuna din aceste porunci care se îndeplinesc atât de greu, şi să învețe ascultarea desăvârşită. Dacă totuşi, vreunul se vatămă cu adevărat, să roage comunitatea frățească să roage pe Dumnezeu pentru el şi el însuşi să ceară de la Dumnezeu cu nădejde nezdruncinată să-l facă instrument puternic şi util pentru toate faptele duhovniceşti şi pentru toate slujirile trupeşti care tind către fapte bune. Atunci şi Domnul, Care priveşte cu bunăvoință, fără îndoială, râvna celor care caută binele, va acorda puterea pentru că Însuşi a îndemnat pentru cerere şi a spus aceasta: *"Cereți şi vi se va da; căutați şi vei afla; bateți şi vi*

se va deschide. Că oricine cere ia, cel care caută află, iar celui care bate, i se va deschide“ [87]; iar în alt loc se relatează: *“De este cineva din voi lipsit de înțelepciune, să ceară de la Dumnezeu, Care dă tuturor de-a dreptul și nu înfruntă; și se va da lui. Să ceară însă cu credință, fără să aibă nici o îndoială“.* [88] Şi în toate împrejurările în general, când, fie mintea se găseşte în dificultate pentru ascultare desăvârşită, fie satana împiedică, fiindcă slăbeşte mintea şi împiedică bunăvoința, să rugăm pe Dumnezeu folosind acest remediu, să ne dea aptitudinea pentru realizări, să străpungă trupurile noastre cu frica de Dumnezeu şi să facă mintea noastră neclătinată, aşa încât să nu fie stăpânită de dorințele şi plăcerile trupeşti. Pentru că, atunci când mintea este distrată, dorințele trupeşti se dezvoltă în suflet şi provoacă diferite tulburări în cugete şi ne fac să devenim lenevoşi în privința faptelor bune.

II

Aşadar, să nu refuzăm să-şi aducă fiecare contribuția lui pentru cerințele comune şi necesare trupului, ci să rugăm pe Dumnezeu să primim puterea conlucrării. Căci dacă toți ar refuza, imitând pe înaintaşi, cine va împlini cele necesare (pentru comunitatea frățească)? Şi într-un alt chip, dintr-un exemplu, merită să ne învățăm aceasta. Anume, ostaşul care este rânduit de curând într-un batalion nu se străduieşte să întoarcă pe ceilalți ostaşi către obiceiul lui, ci el se adaptează la felul de viață al batalionului. Aşadar, se cuvine ca şi cel care este rânduit în sistemul duhovnicesc să nu dorească să întoarcă pe ceilalți către felul lui (de viață), ci el să-şi adapteze felul lui la moravurile şi rânduielile sistemului (duhovnicesc).

Capitolul XXVII
Ascetul nu trebuie să aibă îndeletniciri particulare

Ascetul nu poate să se împuternicească pe sine nici pentru moment ca să se îndeletnicească cu lucrurile lui particulare, căci nici un instrument nu poate să fie mişcat fără maestru, nici un mădular al corpului nu poate să fie separat, pentru oricât de puțin, de corpul întreg, sau să fie mişcat împotriva părerii maestrului din lăuntru şi a celui care are supravegherea întregului corp; la fel nici ascetul nu are dreptul să facă ceva sau să lucreze împotriva părerii proiestosului. Iar dacă ar spune că nu poate să îndeplinească cele ce i s-au poruncit, sub motivul slăbiciunii trupului, să încredințeze stareţului (categumenului) examinarea slăbiciunii lui. Altfel,

[87] Matei 7, 7-8.
[88] Iacov 1, 5-6.

după ce a luat în considerare şi ceea ce (spune) Scriptura, să se îndemne pe sine spre împlinirea celor poruncite, ca şi cum ascultă ce spune Scriptura: *“Nu v-ați împotrivit încă până la sânge, în lupta voastră cu păcatul“* [89] şi: *“Îndreptați mâinile cele ostenite şi genunchii cei slăbănogiți“.* [90]

Capitolul XXVIII

Se cuvine ca proiestosul să distribuie cu bunăvoință părintească celor de sub ascultarea sa cele ce li se cuvin

Şi însuşi starețul (categumenul), ca părinte care poartă grijă de copiii lui adevărați, va cerceta nevoia fiecăruia şi va repartiza, după posibilități, grija şi îngrijirea corespunzătoare; şi va grupa pe membrul cu adevărat slăbit cu sufletul sau cu trupul, cu dragostea şi cu bunăvoința potrivită tatălui.

Capitolul XXIX

Nu trebuie să se formeze grupări de doi sau trei frați în sistemul ascetic

Se cuvine ca frații să aibă dragoste între ei, dar să nu formeze prietenii speciale între doi sau trei. Căci aceasta nu este dragoste, ci atitudine şi împărțire şi dovadă de răutate a celor ce se unesc. Căci dacă aceştia ar iubi ce este comun bunei conduite, ar avea dragoste comună şi egală față de toți; dacă însă se separă şi se despart şi formează grupare înlăuntrul grupării, unirea unor asemenea prieteni este rea, îi uneşte vreun motiv străin comunității, lucru care este inovație potrivnică bunei ordini păstrate. Aşadar, nu trebuie nici prietenii de acest fel să fie îngăduite, nici din sentimentul dragostei să se lege cineva cu fratele care are scopuri josnice şi strică rânduielile bunei conduite comune; însă, în măsura în care toți stăruiesc în bine, să se împărtăşească fiecare frate şi să fie unit cu toți. Dar dacă vreunul, care ar dori să se împotrivească stării existente, ar antrena (în cădere) pe un frate, acesta la început să fie sfătuit în taină de către cel care se poartă corect, ca fiind bolnav în gânduri; dacă însă n-ar vrea să se îndrepte (fiind sfătuit) în particular, să mai fie luați şi alți frați, mai înțelepți, cu scopul îndreptării lui, precum spune Sfânta Evanghelie: *“iar de nu te va asculta, ia cu tine încă unul sau doi“*[91]. Dacă nu ascultă nici

[89] Evrei 12, 4.
[90] Evrei 12, 12.
[91] Matei 18, 16.

de aceştia, boala sufletului (lui) să fie adusă la cunoştinţa proiestosului; şi dacă nici de proiestos nu ascultă, să fie socotit ca un păgân şi ca un vameş[92], şi să fie îndepărtat de păstor, ca oaia ce suferă de boală contagioasă, ca să nu împrumute boala şi celorlalţi. Iar dacă nu este vătămat nimeni din exemplul lui rău, numai atunci, şi după o prealabilă instruire, i se va arăta îndelungă răbdare, în nădejdea îndreptării. Dar îndelunga răbdare (intervine) în privinţa lui ca să nu se taie (din comunitate), iar nu ca el să nu fie înţelepţit şi învăţat prin epitimii (usturătoare) canonice.

Capitolul XXX
Ascetul nu trebuie să caute să-şi aleagă (după gust) îmbrăcămintea şi încălţămintea

Aşadar, să nu cerem îmbrăcăminte şi încălţăminte alese, ci să preferăm pe cele mai ieftine, pentru ca să arătăm şi în aceasta smerenie şi să nu ne dorim eleganţi şi egoişti şi iubitori de mărire. Pentru că cel care doreşte să fie întâiul este străin de dragoste şi de smerenie.

Capitolul XXXI
Se cuvine ca proiestosul să potrivească cele rânduite după puterea corpului fiecăruia; şi despre cei care-şi ascund puterea

Proiestosul trebuie să fie atent ca nu cumva să dea porunci peste puterea trupului şi astfel să provoace la contradicţie pe cel care nu este în stare să le îndeplinească. Să cerceteze, deci, ca un tată binevoitor şi cinstit faţă de toţi, puterile trupeşti ale fiecăruia, şi după aceea să împartă şi să fixeze poruncile. Vor primi deci cea mai mare judecată cei care tăgăduiesc puterea reală a trupului, care le-a fost dată de Dumnezeu şi care se poartă cu totul necuviincios faţă de proiestoşi şi nu se supun celor ce le sunt poruncite. Căci dacă pentru proiestos este deosebit de primejdios să ascundă talantul cuvântului şi să nu arate fiecăruia judecata ce va urma pentru păcat, cu atât mai mult este primejdios să suprime şi să ascundă cineva puterea trupului, pe care o primeşte de la Dumnezeu spre folosul comun.

[92] Matei 18, 17.

Capitolul XXXII
Frații nu trebuie sa se întristeze când celor mai slabi li se încredințează ceva mai uşor

Aşadar, frații să nu se întristeze şi să nu se indigneze când proiestosul ar repartiza celor mai neputincioşi slujiri corespunzătoare şi i-ar menaja, dacă astfel ar impune nevoia; ci cei mai puternici să menajeze pe membrii mai slabi, care au nevoie de menajare, şi astfel să împlinească dragostea duhovnicească. Căci nici piciorul nu se va întoarce în trup împotriva mâinii, sau s-o constrângă pe aceasta pentru slujirea lui, nici mâna întreagă nu va impune greutatea funcțiunii ei degetului mic; ci fiecare mădular pune în lucrare puterea pe care a primit-o de la natură şi poartă (astfel) până la capăt şi pe (mădularele) cele mai slabe. Păstrându-se această rânduială în sistemul duhovnicesc, se va dovedi că în realitate suntem trupul lui Hristos şi mădulare (fiecare) în parte, pentru că păzim totdeauna armonia legăturii şi unirea cea mai plăcută între noi.

Capitolul XXXIII
Proiestoşii nu trebuie să dea curaj asceților care părăsesc (din nesupunere) propria lor comunitate frățească, şi pe unii ca aceştia să nu-i primească în viața chinovitică

I

Aşadar, trebuie ca şi proiestoşii grupărilor duhovniceşti, care practică dragostea unul față de celălalt şi cei care îşi asumă grija unul față de celălalt, să nu anuleze unul hotărârile celuilalt, nici să nu primească simplu şi fără examinare pe frații care se despart de ceilalți. Pentru că aceasta este amestec general şi destrămare şi distrugere a lucrării duhovniceşti. Căci cei mai înțelepți dintre frați, fiind stăpâniți de frica de Dumnezeu, rămân cu statornicie în bine, în timp ce aceia mai leneşi şi mai neglijenți sunt instruiți şi îndrumați spre bine şi de ruşinea din partea oamenilor şi de nevoia ce se impune de oameni. Deci, dacă cel leneş ar vedea că îi este cu putință să evite, fără să fie pedepsit, ostenelile ce se impun în felul (de viață) pe care şi l-a ales o dată şi să treacă la altul şi să trăiască fără măsură şi cumpătare, va îndrăzni cu uşurință, iar cel care îl primeşte pe el cu uşurință se face vinovat de pierderea lui. Iar răul acesta, dacă s-ar întinde, de multe ori îndepărtează de drumul drept şi corect şi pe cei care merg bine; şi pierderea tuturor se va îngrămădi la acela care dă motive pentru alunecări. Aşadar, ca

să nu se întâmple aceasta, pe frații care se îndepărtează (de comunitate) sau să-i sfătuim şi să-i readucem acolo de unde s-au îndepărtat sau, dacă nu ne ascultă, să ne păzim şi să evităm societatea lor şi să îndemnăm la aceasta pe toți frații; aşa încât, fie că aceia se vor înțelepți ei înşişi din această mustrare şi se vor înapoia la comunitatea lor frățească şi vor fi îndrumați de păstorul pe care-l părăsiseră, fie, dacă aceia persistă în tăgăduirea comunității duhovniceşti, alții, cel puțin, după ce îi văd pe ei cât de dezgustători au ajuns, se vor înțelepți din exemplele lor şi vor evita să-i imite, îndepărtând ruşinea.

II

Că acestea nu sunt cuvintele mele, ci cuvinte înțelepte ale Duhului, o voi dovedi citând înseşi cuvintele lui Pavel, cu care a pedepsit pe cei neînfrânați împreună cu alții şi a supus la epitimii pe bețivi şi pe ocărâtori; căci spune: *"Dacă vreunul, numindu-se frate, va fi desfrânat sau lacom, sau închinător la idoli, sau ocărâtor, sau bețiv, sau răpitor, cu unul ca acesta nici să nu şedeți la masă"*.[93] Iar în altă parte se referă la cei care nu lucrează, ci îşi risipesc timpul, şi porunceşte: *"Pe cel asemenea să-l însemnați şi să nu mai aveți cu el nici un amestec"*.[94] Dar este cu totul clar că cel care violează armoniile Duhului îşi îngăduie lucruri mai rele decât ocărâtorii şi bețivii şi leneşii. Aşa încât bine cere Scriptura să împiedicăm şi să îndepărtăm pe cei care strică buna ordine duhovnicească de societatea celor care o respectă. Numai atunci se cuvine să rămână nemustrată separarea vreunui frate, când s-ar face cu asentimentul proiestosului pentru un oarecare scop.

Capitolul XXXIV
Ascetul care trăieşte în sistemul chinovitic nu trebuie să aibă bunuri materiale proprii

I

Aşadar, se cuvine ca ascetul, care a îmbrățişat comuniunea duhovnicească expusă mai înainte, să fie liber de orice posesie de bunuri materiale. Pentru că dacă n-ar face aceasta, întâi strică exactitatea comuniunii prin averea lui particulară, şi apoi produce în sarcina lui grave dovezi de necredință, pentru că nu crede în Dumnezeu că îi va hrăni pe cei adunați în numele Lui şi că nu înțelege cuvintele lui David: *"Tânăr am fost şi am îmbătrânit, şi n-am văzut pe cel drept părăsit, nici seminția lui cerând*

[93] I Corinteni 5, 11.
[94] II Tesalonicieni 3, 14.

pâine",[95] fie, adică (pâinile) intelectuale ale minții, fie cele sensibile cu care se hrănește corpul. Căci dacă Hristos se află între doi sau trei adunați în numele Lui, cu atât mai mult se află acolo unde adunarea este mai numeroasă și mai populată. Deci nimic din cele necesare nu ne va lipsi, din moment ce Hristos se află în mijlocul nostru, așa cum, desigur, nici israeliții n-au fost lipsiți de cele necesare în pustie, sau, chiar dacă ne-ar lipsi ceva, ca să fim încercați, este mai bine să fim săraci, dar aproape de Hristos, decât să avem toate bogățiile vieții și să fim lipsiți de comuniunea Lui. Căci averea de acest fel nu vatămă numai în aceasta, ci ne păgubește încă mai mult; întrucât cel care se străduiește să realizeze ceva personal nu pregătește nimic altceva decât separarea și apostazierea; căci dacă n-ar privi spre aceasta, ce dorește să realizeze, din moment ce știe că ucenicii lui Hristos cu ajutorul harului Lui aveau totdeauna, din abundență, toate cele necesare? Este clar, deci, că unul ca acesta pregătește tăierea și omorârea sufletului lui, că, în schimbul monezilor de puțină valoare, își vinde mântuirea, că - să-mi fie îngăduit - devine al doilea Iuda, pentru că începe de la furt (adică de la avere mică) și ajunge la trădare; pentru că și el trădează cuvântul adevărului, așa cum acela (a trădat), desigur, pe Domnul. Căci atunci când rânduiala (canonul) vieții chinovitice ar hotărî să nu ne separăm de felul de viață pe care l-am îmbrățișat nici să nu realizăm avere personală, nici să nu negociem în vreun fel ceva pe ascuns sau în paguba fraților, devenind exemplu rău pentru cei care doresc să se mântuiască, atunci, dacă vreunul ar disprețui teama de Dumnezeu și legile Duhului Sfânt, întâi săvârșește furt (pentru că furt este averea personală care s-ar realiza în orice mod și de oriunde), apoi, gândind la apostaziere (îndepărtare și separare), cum să nu trădeze un asemenea om cuvântul adevărului și să nu devină al doilea Iuda, trădând, în ce-l privește, adevărul? Așadar, se cuvine ca să evităm, cu orice chip, realizări de bunuri personale, în afară de cele ce aparțin chinoviei, și să nu păstrăm astfel numai mintea neîntinată, ci să curățim și omul lăuntric de toate întinăciunile și de gândurile necurate și rele, care înconvoaie lăcașul lăuntric al Duhului, și de înșelăciune, prefăcătorie, răutate și ceartă, care dezrădăcinează dragostea și îndepărtează pe Dumnezeu din sufletul oamenilor de acest fel. Pentru că, dacă Dumnezeu este iubire, cel care nu are iubire este lipsit de harul dumnezeiesc.

II

Fiecare ascet trebuie să-și întărească sufletul cu deplină smerenie și sfințenie și promptitudine pentru fapte bune și astfel să-și concentreze

[95] Psalmi 36, 25.

gândul spre cele prezente, fiind atent ca nu cumva în timpul prezent să nu reuşească să îndeplinească vreuna din voile lui Dumnezeu şi să distrugă puterea acestei vieți. Pentru că această stare a sufletului ne va elibera de orice formă de instabilitate şi ne va face să urmăm toate cele bune cu pietate şi gândire statornică, instituind în sufletul nostru înainte de toate acestea: că Dumnezeu este bun şi autorul tuturor celor bune, dar în nici un caz autorul răului, şi că noi încă suntem supuşi, ca să fim îndreptați, la îngrijire mai aspră. Căci Dumnezeu, ca doctor al sufletelor omeneşti, procură, potrivit cu natura bolilor, putere corespunzătoare medicamentelor, ca să curețe, când va fi necesar, cea mai adâncă răutate. Aşadar, după ce vom întări aceasta în conştiința noastră, să fim recunoscători totdeauna, fiind eliberați de neglijență, chiar dacă mai suntem încercați cu îngrijire mai aspră. Dar răbdarea încercării în ispitiri este semnul distinctiv, în mod excepțional, al puținor oameni, care urmează exemplul (prototipul) lui Avraam.

Toate câte au fost înfățişate până acum le-a dăruit harul lui Dumnezeu smereniei minții mele, ca să vă întăriți voi, care ați îmbrățişat viata chinovitică. Aşa cum a dovedit cuvântul şi a înțeles bine mintea mea, nici un fel de viață între oameni nu poate fi aflată, nici mai strălucită, nici mai plăcută, nici mai înaltă decât această viață (chinovitică). Dar fiindcă adresăm îndemn, după putere, şi celor care au îmbrățişat viața (pustnică) solitară, iar scopul ambelor categorii de monahi este acelaşi, adică de a fi bineplăcuți lui Hristos, şi fiindcă învățămintele pentru ambele (categorii) sunt asemenea, să dăm lectură cuvântului şi pentru aceia; fiindcă este posibil, ca şi de acolo, prin acelaşi cuvânt, să se ajungă la ceva folositor, putând să facă (să apară) mai strălucitoare şi mai frumoasă viețuirea în acest fel.

Constituțiile ascetice

de

Sfântul Vasile cel Mare

****